

Loyolai Szent Ignác Visszaemlékezései

mű a Pázmány Péter Elektronikus Könyvtár (PPEK)
– a magyarnyelvű keresztény irodalom tárháza – állományában.

Bővebb felvilágosításért és a könyvtárral kapcsolatos legfrissebb hírekért
látogassa meg a <http://www.ppek.hu> internetes címet.

PUBLICATIONES AD HISTORIAM SOC. JESU IN HUNGARIA ILLUSTRANDAM.
KIADVÁNYOK JÉZUS-TÁRSASÁGA MAGYARORSZÁGI TÖRTÉNETÉHEZ
TANULMÁNYOK: I.

LOYOLAI SZENT IGNÁC VISSZAEMLEKEZÉSEI

FORDITOTTA:
GYENIS ANDRÁS S. J.

JÉZUS-TÁRSASÁGA KIADÁSA, BUDAPEST, 1934.

Impresszum

Loyolai Szent Ignác Visszaemlékezései

Fordította:
Gyenis András S. J.

Imprimi potest.
Budapestini, die 25. Octobris 1934.
Franciscus Bíró S. J.
Praep. Prov. Hungariae.

Nihil obstat.
Dr. Julius Czapik
Cens. Dioec.

Nr. 3482. Imprimatur
Strigonii, die 5. Novembris 1934.
Dr. Julius Machovich
Vic. Generalis.

Publicationes ad historiam Soc. Jesu in Hungaria illustrandam.
Kiadványok Jézus-Társasága magyarországi történetéhez.
Tanulmányok: I.

A könyv elektronikus változata

Ez a publikáció az azonos című könyv elektronikus változata. A könyv 1934-ben jelent meg a Jézus Társaság kiadásában, Budapesten, a Korda R. T. nyomtatásában. Az elektronikus változat a Jézus Társaság engedélyével készült. A programot lekipásztori célokra a Pázmány Péter Elektronikus Könyvtár szabályai szerint lehet használni. Minden más jog a Jézus Társaság tulajdonában van.

Tartalomjegyzék

Impresszum.....	2
Tartalomjegyzék.....	3
Előszó.....	4
Irodalom.....	5
I. rész: A visszaemlékezések története.....	6
1. A fordító megjegyzései.....	6
2. P. Nadal Jeromos S. J. bevezetése.....	10
3. P. González Lajos S. J. előszava.....	12
II. rész: A visszaemlékezések szövege.....	14
1. Ignác megterése. 1521. május–1522. március.....	14
2. Krisztus katonája. 1522. március.....	18
3. Manresai küzdelmek és imádságos élet. 1522. március 25. – 1523. február.....	21
4. Jeruzsálem felé. 1523. február–augusztus.....	27
5. A Szentföldön. 1523. szeptember–november.....	31
6. Visszatérése Spanyolországba. 1523. november–1524. január.....	33
7. Az iskola padjain. 1524. február–1527. június.....	35
8. Vád alatt. 1527 tavaszán.....	37
9. Bilincsekben. 1527. július–szeptember.....	40
10. Párizsban apostolkodik. 1528. február–1529 nyara.....	44
11. A párizsi egyetemi évek. 1529. október 1.–1535. március.....	47
12. Ismét otthon. 1535. május–november.....	49
13. Itáliában. Az Úrnak szentelve. 1535. december–1537. őszig.....	51
14. Az örök városban. 1537 ősz óta.....	53
III. rész: P. González Lajos S. J. zárószava.....	55
Név- és tárgymutató.....	56

Előszó

Loyolai Szent Ignác történelmi jelentősége vitán felül áll. A letűnt négyszáz esztendő távolából tekintve úgy látjuk, hogy emléke és működése nemcsak a múlté, hanem egyénisége ma is élő valóság: példájával, Lelki gyakorlati és Rendje által ma is közöttünk él és munkálkodik. A földi elmúlás ránézve a megdicsőülés kezdetét jelentette, mert azóta milliók és milliók merítenek szellemének kincseiből; a tőle kiinduló lelki áramlások mindig szélesebb körökre hatnak és az anyag bilincseitől megszabadult alakja mint a pusztában világító lángoszlop vezérli a finomultabb lelkiség magaslati felé törekvőket.

Műveiből és írásaiból lovagias jellemének megkapó színeképe ragyog felénk.

Szent Ignác életének megismeréséhez az a rövid életrajz a legfontosabb forrás, melyet maga a Szent beszélt el egyik tanítványának, aki a hallottakat, – mihelyt ideje engedte, – írásban is megörögzítette. A következő lapok e kis mű fordítását nyújtják.

Fordításunk az eredeti spanyol-olasz szöveg után készült. Közben a különféle fordításokat is szemmel tartottuk, s a kiegészítésre szoruló részekhez magyarázó jegyzeteket fűztünk. Igyekeztünk az eredeti szöveg egyszerűségét és közvetlen természetességét hűen tolmácsolni, s a fordítási hűséget és magyarosságot harmóniás egységbe olvasztani; ami az elbeszélés régies nyelvezete és tömör, gyakran csak odavetett, szófűzése miatt nem mindig könnyű feladat.

Szent Ignác és társai első fogadalma 400 és az önálló magyar rendtartomány megalakulásának 25 éves fordulója alkalmával legyen e szerény fordítás kezdete és elseje annak a kiadványsorozatnak, melyet Jézus-Társasága magyarországi történetének előkészítéséhez közrebocsátunk.

Magyar rendtestvéreinknek és rendalapító Atyánk tisztelőinek ajánljuk ezt a kis művet, és azzal az óhajjal adjuk közre, hogy mindnyájunkat ihlessen a nagy Szent lelkülete, vezéreljenek elvei és magával ragadjon példája.

Budapest, 1934. október 25.

A Fordító

Irodalom

I. A fordítás szövege

1. Monumenta Historica S. J. – Monumenta Ignatiana, negyedik sorozat: Scripta de S. Ignatio De Loyola, I. kötet 31–98 nyolcadrét lapjain közölve az eredeti spanyol és olasz szöveg: Acta P. Ignatii ut primum scripsit P. Ludovicus Gonzales excipiens ex ore ipsius Patris címmel. Nyomatta Gabriel Lopez del Horno, Madrid, 1904.
2. Acta Sanctorum Julii, VII. kötet 645–665 ívrétű lapjain közlik a Bollandisták P. Du Coudray (Codretus) Hannibál S. J. nem teljesen szószerinti, de az eredeti szöveg több helyen hiányos részeit kiegészítő latin fordítását: Acta antiquissima a P. Ludovico Consalvo S. J. ex ore Sancti excerpta felírással. Nyomatta Victor Palmé, Párizs és Róma, 1868.

II. Szövegfordítások

1. A Monumenta szövegét fordították:
 - Feder Alfréd S. J.: Lebenserinnerungen des hl. Ignatius von Loyola. Regensburg, 1922.
 - March József S. J.: San Ignacio de Loyola. Autobiografía. Barcelona, 1920.
 - Thibaut Jenő S. J.: Le récit du Pèlerin. S. Ignace raconté par lui-même. Löwen, 1922.
2. A Bollandisták szövegét fordították:
 - Böhmer Henrik: Die Bekenntnisse des Ignatius von Loyola. Lipcse, 1902.
 - Funk Fülöp: Ignatius von Loyola, 42–112 lapig. Berlin, 1913.
 - O'Connor Ferenc S. J.: The Autobiography of St. Ignatius. New York, 1900.
 - Rix E. M.: The Testament of Ignatius Loyola. London, 1900.

III. Életrajzok

1. Astrain Antal S. J.: Historia de la Comp. de Jesús en la asistencia de Espana; I. kötet: S. Ignacio. Madrid, 1902.
2. Dudon Pál S. J.: Saint Ignace de Loyola. Párizs, 1934.
3. Genelli Kristóf S. J.: Leben des hl. Ignatius von Loyola. Regensburg, 1920. (Újra kiadta Kolb Viktor S. J.).
4. Jablonkay Gábor S. J.: Loyolai szent Ignác élete és működése. 2 kötet. Budapest, 1921–22.
5. Karrer Ottó S. J.: Der hl. Franz von Borja. Freiburg, 1921.

IV. Általános irodalom

1. De Estella Bernárdin O. M. C.: Historia Vasca. Bilbao, 1931.
2. Fueter Ede: Geschichte der neueren Historiographie. München, 1911.
3. Pastor Lajos: Geschichte der Päpste. 1534–59. V–VI. kötet. Freiburg, 1909–13.

V. Folyóiratok

1. Archivum Historicum Societatis Jesu. Róma. 1 (1932) 100 kk lapok.
2. Kneller Károly S. J. cikke: Zu den Kontroversen über den hl. Ignatius von Loyola, I Die Selbstbiographie. Vö. Zeitschrift für katholische Theologie, Innsbruck, 49 (1925) 1 kk lapok.
3. Susta József cikke: Ignatius von Loyolas Selbstbiographie. Vö. Mitteilungen des Instituts für österreichische Geschichtsforschung, Bécs, 26 (1905) 45 kk lapok.

I. rész: A visszaemlékezések története

1. A fordító megjegyzései

Történeti visszapillantás. – Loyolai szent Ignác már befejezte élete főművét, Jézus-Társasága alapítását és megszervezését, mikor Rendje több jeles tagja sürgetve kérte, hogy közölje velük lelki fejlődésének történetét. Kérésük jogosultságának alátámasztására az egész Társaság óhaját és más rendalapítók példáját állították a szent elé. Ignác mélységes alázatosságában sohasem gondolt arra, hogy változatos és kegyelemmel teljes életének eseményeit és eredményeit az utókor számára feljegyezze. Végre hosszas megfontolás és imádság után harmadfélév múlva, 1553. augusztus 4-én, megígérte, hogy teljesíti kívánságukat. A hónap vége felé magához hívatta P. González Lajost, aki éles emlékezőtehetségéről volt ismeretes, és vázolni kezdte előtte élete folyását. Szeptember folyamán még háromszor vagy négyszer hívta és folytatta az elbeszélést. Már a manresai tartózkodás kezdetéig jutottak, mikor a szent fontos elfoglaltsága és betegsége miatt az elbeszélés abbamaradt. Vagy másfél év múlt el ismét, míg 1555. március 9-én újra felvette az elbeszélés fonalát, de III. Gyula pápa súlyos betegségének hírére elodázta a folytatást, és csak szeptember 22-én kérte Gonzálezt, és folytatta több alkalommal az elbeszélést, míg be nem fejezte. González október 21-én elhagyta Rómát. Elutazása előtti napon beszélt Ignáccal a Lelkigyakorlatok és a rendalkotmány szerkesztésének történetéről; erről értesít a zárószóban.¹

Ignác – amint hasonló alkalmakkor tenni szokta – fel és alá járva mondotta el élete történetét, González pedig magas asztal mellett állva jegyezte le a vezérszavakat, s mihelyt tehette, két társának tollba mondotta a hallottakat. Az 1553-ban és az 1555 márciusában alkalmazott leíró spanyol volt, ezért a szöveg nyelve is spanyol; az elbeszélés utolsó részét időhiány miatt csak Genuába érkezése után, november 12-én vethette papírra; a leíró ekkor olasz volt, és így a szövegezés is az. A leírást decemberben fejezték be. Valószínű, hogy ekkor készült az előszó is.

Az elbeszélés a vázoltak szerint a következő időben történt: 1553. augusztus végén és szeptember elején 1–33, 1555. március 9–20 között 33–79-ig és 1555. szeptember 22. és október 20-ika között 79-től végig következő pontok tartalmát közölte a szent Gonzálexszel. A González-féle életrajz csakhamar az egész Társaságban közismertté vált, mert többen lemásolták, és mindenfelé eljuttatták. Sajnos az eredeti kéziratnak nyoma veszett. A Vatikáni Levéltárban megtalált,² a Monumentában közölt és általunk is lefordított másolat hűségéhez és megbízhatóságához kétség nem férhet, mert ez a kézirat Nadal birtokát képezte.³

Annyi bizonyos, hogy a Nadal-féle másolat jóval 1567 közepe előtt készült, mert ebben az évben Ignác második utódja a rendfőnökségben, Borja Szent Ferenc (1565–72), a rendalapítóról szóló vagy tőle származó írásokat, így a Visszaemlékezések közkézen forgó másolatait is, bevonta. Miért? Részint mivel a különféle kéziratok életrajzok nehezen ellenőrizhető új meg új betoldásokkal bővültek és jártak kézről-kézre, és így utat nyitottak a további legendaképződésnek; részint mert a lelkiekben túlzásra hajlók az engedelmesség szavával szemben a rendalapító korábbi szigorú életmódjára hivatkoztak, és benne igazolva vélték irányukat. A rendfőnök Ribadeneira Pétert bízta meg a szent életrajzának megírásával, és a bevonás által adatgyűjtő munkáját akarta megkönnyíteni. Így azután a nyomtatásban is

¹ Kneller 2 k, Feder 1 kk, Susta 45 kk.

² Archivio Vaticano, Codices Societatis Iesu n. 2.

³ Feder 4 kk.

megjelent és történeti szempontból teljesen megbízható Ribadeneira-féle életrajz került előtérbe, mely lényegében a González féle életrajzot adja, hiányzó részeit kiegészíti, illetve pótolja és az átlagember számára nem ajánlható túlzó szigorúságot megjegyzésekkel kíséri.⁴

A González-féle életrajz elég későn jelent meg nyomtatásban. A bollandista Pien János S. J. 1731-ben tette közzé azt a fordítást, melyet Du Coudray (Codrettus) Hannibál S. J. még 1560 körül szép latinsággal készített. A fordítás nem mindenben szószerinti, több helyen elhagyásokat vagy hozzátoldásokat mutat fel. Az eredeti spanyol-olasz szöveg csak 1904-ben látott nyomtatásban napvilágot a Monumenta idézett kötetében.⁵

A mű alapgondolatai. Mesteri és biztos kézzel rajzolja Szent Ignác azt az utat, melyen az isteni Jóság a világ hiúságaiból a lelki küzdelmek göröngyein és a szenvedések kohóján át a teljes tisztulás, a lehiggadt megállapodottság és a felismert életcél megvalósítása felé vezet. Isten adományaiiban, mentesen minden öntetszéstől, meg nem érdemelt ajándékokat lát. Hangsúlyozni akarja, hogy saját érdeme nélkül, egyedül Isten irgalmas jóvoltából lett rendalapító; amit tehát előír vagy elrendel, arra bátran hagyhatják magukat a Társaság tagjai.

A manresai vezeklő élet, a fejletlen közlekedési viszonyok miatt veszélyes szentföldi zarándokút, a megkésett tanulással járó megaláztatások, vándorlásai, apostoli működése, az inquisitio akadékoskodásai mind drámai elevénységgel peregnek le szemünk előtt. Öröm és bánat, vigasztalás és levertség, megbecsülés és megalázás, tervek és vágyak, szárnyalás és vergődés, elvonult imádságos élet és külső tevékenység jegyében teltek Ignác napjai. A spanyol városi élet szűk körében társakat toboroz, kik cserbenhagyják. Párizsba megy, látóköre tágul, kicsiny, de lelkes és kitartó társaság sereglik köréje. De itt sincs maradása. A szentföldi lelki hadjárat másodszor is meghiúsul. Nem esik kétségbe. Előre, Rómába, az Egyház szívébe! Hatalmas méretek, messze távolságok és világmentő tervek tárulnak elénk. De nem ezek a külsőségek nagyok, hanem szeretete Isten és a Megváltó isteni személye iránt. Ez a szeretet ösztönzi, úzi, magával ragadja és szárnyat kölcsönöz tenni vágyó lelkének. Hosszú idő és nagy távolság ékelődött a pamplonai sebesülés és a Társaság alapítása közé; egész világ választotta el a rendalapítót az egykori világfi felfogásától, de az utat megtette, mert Isten így akarta és vezette.⁶

A mű jellemzése. Nadal meg volt győződve arról, hogy jelentős dolgot vitt véghez, mikor Ignácot rávette élete főbb eseményeinek elbeszélésére. A 16-ik században élt és a Társaság történetében fontos szerepet játszó Manare Olivér drágagyöngynek, nagy kincsnek nevezi az életrajzot.⁷ A szemléltető, realiztikus lélekelemzés mintája; csodás elbeszélés, mely csak hosszú évekig tartó megfigyelés után lehetséges, mondja egyik újabb protestáns író.⁸

Csak úgy érthetjük meg a Visszaemlékezések jelentőségét, ha szemünk előtt tartjuk Ignác szándékát, mely élete főbb eseményeinek vázolásában vezérelte. Célja az volt, hogy a Társaság élő és későbbi tagjai Isten odaadóbb szolgálatára buzduljanak, midőn hallják, hogy a mindent irányító Gondviselés mily jóságosan egyengette a rendalapítás útját. Szent egyszerűséggel és nyíltsággal beszél a rendkívüli kegyelmekről, melyeket kapott. Természetes szemmel nézi az életet és a dolgokat, de a természetfölöttinek is megadja a maga helyét. Tudja, hogy Isten kegyelmes irgalmasságának köszön mindent.⁹ Sehol sem lesz túlzó, vagy kenetesen bőbeszédű. Előadásmódja természetes, férfias, erőteljes és föltétlen hitszilárdságról tanúskodik. Mivel nem a személyt, hanem az általa képviselt ügyet tartja

⁴ Kneller 6 k, Karrer 226 k.

⁵ Feder 5 k.

⁶ Kneller 23 kk.

⁷ De rebus S. J. Commentarius (Flórenc 1886) 130 l.

⁸ Fueter 282 l. – Vö. még Susta idézett cikkét.

⁹ Kneller 13 l.

fontosnak, azért harmadik személyben beszél magáról.¹⁰ Így azután természetesnek tartjuk, hogy e külső életjelenségek csaknem mindenütt háttérbe szorulnak a belső lelki élmények mögött. Csak akkor vázolja elevenebb színekkel a külső eseményeket, ha a lelki élet problémái megvilágítására szolgálnak, mint pl. a manresai élet, a roueni út; vagy ha társai még nem voltak részletesen értesítve róluk.

Az egész elbeszélésen üde természetesség és szemléltető közvetlenség leng át; az elmúlt eseményei úgy hatnak ránk, mintha szemünk előtt játszódódnának le. Azt az egyedülálló helyet, melyet az önéletrajz történetében elfoglal, az a mesteri módon sikerült lélekrajz biztosítja számára, mellyel a kegyelem és a szabadakarat változatos hullámzását festi. Anélkül, hogy akarta vagy sejtette volna, saját jellemének élesen körvonalazott képét rajzolta meg, melynek színeit lángoló szeretet, világos értelem, gyakorlati érzés, hajlíthatatlan akarat, lovagi hősiesség, sohasem csökkenő lelkesedés alkotják.¹¹

Az elbeszélés és szövegezés hűsége és helyessége ellen alig támadhat komoly kétely. Kezességgel szolgál Ignác, González és Nadal jelleme. Az elbeszélő Ignác és a közvetítő González rendkívüli jó emlékezőtehetség fölött rendelkeztek; mindketten józan, higgadt és gyakorlott megfigyelők voltak; az elbeszélés szavahihetőségét Nadallal együtt kifejezetten is megerősítik; de életük vázlatos ismertetéséből is ugyanazt következtethetjük.

Loyolai Szent Ignác mint 13 testvér között a legfiatalabb 1491-ben¹² született a baszk¹³ Guipúzcoa tartományban levő családi várkastélyban. Szülei Spanyolország főnemesei közé tartoztak. 14 éves korában Velázquez János arévalói és madrigali kormányzó udvarába került. Pártfogója halála után 1517-ben a nájerai herceg seregéhez csatlakozott. A katonai étellel rendszeren együtt járó erkölcsi kisiklásoktól nem maradt ment, de nemes lelkületét mindig megőrizte. Nagy tiszteletet tanúsított a Boldogságos Szűz és Szent Péter apostol iránt. Szeretetreméltó lovagiasság, bátor fellépés, elszánt hősiesség és nyugodt ítélőképesség jellemezte.¹⁴ 1521-ben megsebesül Pamplonában. Betegsége alatt Istennek tetsző életre határozza el magát. Szentföldre zárandokol, tanul, társakat gyűjt, és megalapítja Jézus-Társaságát, melyet a Szentszék 1540-ben hagy jóvá. Meghal 1556. július 31-én, mint az általa alapított Rend első általános rendfőnöke. Ő írta a Lelkigyakorlatok könyvét is. Szentté avatták 1622-ben.

González Lajos (Luis Gonçalves de Cámara, latinosan: Gonsalvus). A madeirai kormányzó fia és 1545-ben lép be a Társaságba. 1548-ban a coimbrai kollégium rektora. 1553-tól 1555-ig Szent Ignác mellett Rómában él; később rendfőnöki kormánytanácsos és Sebestyén portugál király nevelője. Meghal Lisszabonban 1575-ben áldásos tevékenység után.

Nadal (Natalis) Jeromos született 1507-ben Mallorca szigetén. Párizsban ismerte meg Ignácot, de csak 1545-ben csatlakozott a Társasághoz, 1548-ban megalapítja a messinai kollégiumot. 1552-ben Rómába hívja az alapító, és megbízza, hogy hirdesse ki a rendalkotmányt Szicíliában, Spanyolországban és Portugáliában. Két alkalommal tölti be az általános rendfőnök helyettesének fontos hivatalát, és több évig kormánytanácsos, majd meg egyes rendtartományok állapotának felülvizsgálására küldik ki. Meghalt Rómában 1580-ban. Vele a rendtörténet egyik legmarkánsabb egyénisége szállt sírba.¹⁵

¹⁰ Fueter 282 k.

¹¹ Feder 9 kk.

¹² Dudon legújabbban nagy valószínűséggel törekszik bizonyítani, hogy Ignác 1493-ban született. I. m. 23 és 613 ll.

¹³ A négy baszk tartomány 712 helységében 20.699 km² területen 1,272.815 baszk él (1931). 166.200 lélek Franciaország déli részén lakik, a többi Spanyolországban. Vö. De Estella 19 k.

¹⁴ A baszk nép eleven, bátor, önértetes, öntudatos, szabadságszerető. De Estella 33 kk.

¹⁵ Vö. Astrain és Jablonkay kitűnő műveit több helyen.

Megjegyzések a fordításhoz. Habár a González-féle életrajz szövege azelőtt sem volt ismeretlen, a nagyközönség mégis csak az utolsó évtizedekben megjelent fordítások révén juthatott hozzá. A fordítókat nehéz feladat elé állította a könyv irodalmi műfajának megállapítása; erre enged következtetni a megfelelő cím keresésében észlelhető ingadozás. A latin *Acta* felírás nem találó, még kevésbé a modern fordítók választotta *Önéletrajz*, *Végrendelet*, *Vallomások* vagy *Elbeszélés* cím. Hosszas megfontolás után úgy döntöttünk, hogy *Loyolai Szent Ignác Visszaemlékezései* felírással bocsájtjuk közre fordításunkat, és úgy véljük, hogy e cím a lehető szabotossággal határozza meg a mű lényegét. A választott cím jogosultságát azzal indokoljuk, hogy Szent Ignác nem írta s tulajdonképpen tollba sem mondotta önéletrajzát, végrendeleti jelleget sem tulajdonított szavainak, nem is terjeszkedik ki egész lefolyt életére, hanem csak az 1521-től 1537-ig történt eseményeket összegezi. Az 1521-ik év előtti eseményekről hallgat, és az 1537-ik esztendő után történelekről is csak röviden, mintegy futtában emlékszik meg.

A Bollandisták az áttekintés megkönnyítése végett a latin fordítást oldalszámokkal jelölt 101 pontra és 8 fejezetre osztották. A pontokra osztást a Monumenta szerkesztői is átvették az előbbiektől, de ők már 11 fejezetre tagolták a szöveget. A pontok oldalszámokkal való jelölését mi is megtartjuk, de March és Feder nyomán a 19, 35, 61, 65, 85 számokat kissé előbbre, a 16, 43, 44, 45, 57, 89 számokat pedig hátrább tettük, hogy a tárgyilag jobban összetartozó részeket egyesítsük. Az eredeti beosztást a megváltoztatott helyeken zárójelbe tett számmal jelöljük, hogy az összehasonlítást ezáltal is megkönnyítsük. A szöveget 8, illetve 11 helyett 14 fejezetre osztjuk, hogy a szorosabban összefüggő részek összetartozását jobban kiemeljük. Az alább következő táblázat szemlélteti a pontok szétosztását és fejezetekbe csoportosítását. A római számok jelölik a fejezeteket; az első helyen álló arab számok a Bollandisták, a másodikikon a Monumenta és a harmadikon a jelen fordítás felosztását mutatják.

Fejezet	Bolland	Monumenta	Fordítás
I	1–12	1–12	1–12
II	13–22	13–18	13–18
III	23–37	19–37	19–34
IV	38–48	38–48	35–43
V	49–59	49–53	44–48
VI	60–72	54–63	49–53
VII	73–86	64–72	54–56
VIII	87–101	73–86	57–63
IX		87–91	64–72
X		92–97	73–81
XI		98–101	82–86
XII			87–90
XIII			91–95
XIV			96–98

99–101 pontokat mint zárószót külön részben csatoljuk, mivel nem tartoznak a szorosan vett életrajz keretébe.

A kezelés és áttekintés megkönnyítése végett a fordító három részbe csoportosította a könyv anyagát; a fejezetekhez főcímet mellékel, és a Monumenta fejezeteihez később hozzáadott latin alcímeket rövidebben fogalmazta, s ha kellett, újakkal pótolta. Mindezek a változtatások gyakorlati célt szolgálnak, a mű lényegét egyáltalán nem érintik, mert az eredeti szöveget nem módosítják.

Mind a megértés miatt szükséges szöveg-kiegészítések a hozzájuk tartozó utalásokkal együtt, mind a szöveg megértése szempontjából nem fontos, de a tudományos feldolgozás érdekében megkívánt, és könyvészeti utalásokat tartalmazó jegyzetek ugyanezt a célt kívánják szolgálni.

2. P. Nadal Jeromos S. J. bevezetése¹⁶

Más atyákkal egyetemben hallottam Ignác Atyánktól, hogy három kegyelmet kért Istentől, mielőtt az életből elköltöznék: először, hogy a Szentszék a Társaság szervezetét jóváhagyja; másodsor ugyanezt a Lelkigyakorlatokra vonatkozólag; harmadszor, hogy a rendalkotmány szerkesztését befejezze.

Mikor ezt emlékezetembe visszaidéztem és láttam, hogy minden óhajta teljesült, attól tartottam, hogy az Úr elszólítja közülünk a boldogabb életre. Nem volt ismeretlen számomra, hogy a szent Atyák, az egyes szerzetesrendek alapítói, a későbbi nemzedéknek olyan intelmeket szoktak hátrahagyni, melyekről erősen hitték, hogy a tökéletes erényességre segítik őket, azért alkalmas időt kerestem, mikor könnyű szerrel kieszközölhetem ugyanezt Ignác Atyánktól. 1551-ben történt, mikor egyik alkalommal együtt voltunk, Ignác Atyánk így szólt: „Fenn a magas égben voltam az imént.” Úgy vélem, lelki elragadtatása volt, amilyenben többször szokott része lenni. Tisztelettel kérdeztem: „Atyánk, mit jelent ez?” De ő másra fordította a beszédet. Mivel azt gondoltam, hogy itt van a kedvező alkalom, kérve-kértem Atyánkat, beszélje el, miképpen vezette az Úr megtérésétől kezdve, hogy ez a közlés végrendelet és atyai oktatás gyanánt szolgáljon nekünk. „Azt a három dolgot már elnyerted Atyánk, – mondám neki – melyeknek teljesülését halálod előtt látni óhajtottad, most attól tartunk, hogy magához szólíthat az Úr.” Elfoglaltságával mentette magát Atyánk; most nem tudja összpontosítani figyelmét, mondotta, és nem is ér rá. Azután mégis így szólt: „Mondjatok három szentmisét ebben az ügyben: Polanco, Pontius¹⁷ és te, és imádság után közöljétek velem, miképpen vélekedtek a dologról.” „Atyánk – mondottam – ugyanaz lesz a véleményünk, ami most.” „Tegyétek csak meg, amit mondok”, – folytatta rendkívül szelíden. Miután a három szentmisét elvégeztük, és nézetünket ismét elébe tártuk, ekkor végre megígérte kívánságunk teljesítését. Midőn a következő évben Sziciliából újra visszatértem, hogy Spanyolország felé vegyem utamat, megkérdeztem Atyánkat, hogy tett-e már valamit ebben az ügyben. „Semmit sem”, válaszolta. 1554-ben visszaérkeztem Spanyolországból, ismét érdeklődtem. Még nem kezdett bele. Ekkor, magam sem tudom hogy, hogy nem, de meglehetősen bátran mondtam Atyánknak: „Körülbelül már négy éve, hogy nemcsak a saját, hanem más Páterek nevében is esdve kérlek, Atyánk, tárd fel előttünk, hogyan oktatott és vezetett Téged Isten megtérésed kezdetétől fogva. Ez, amint hisszük, nekünk és a Társaságnak válnék elsősorban hasznára. Mivel pedig látom, hogy nem teszed meg, határozottan merem állítani: Ha megcselekszed, amit annyira óhajtunk, akkor ezt a jótéteményt buzgón kihasználjuk; ha pedig nem teszed meg, azért nem csüggedünk el, hanem éppoly erősen bízunk az Úrban, mintha mindent följegyeztél volna.”

Atyánk semmit sem válaszolt, hanem még aznap, ha jól emlékszem, 18 magához hívatta P. González Lajost, elkezdte az elbeszélést, melyet ez a Páter kitűnő emlékezőtehetsége segítségével később leírt. Így jöttek létre Ignác Atyánk Visszaemlékezései, melyek közkézen forognak. P. Lajos jelen volt az első egyetemes rendgyűlésen mint választó és ugyanekkor P. Láinez általános rendfőnök mellé megválasztották kormánytanácsossá. Később Sebestyén

¹⁶ Monumenta i. kötet 35 kk.

¹⁷ Polanco János, spanyol, 1547-től Szent Ignác titkára volt. Cogordan Pontius, francia, P. González segítetté hivatalában.

¹⁸ Nadal téved; González már 1553-ban kezdte a följegyzéseket.

portugál királyt oktatta a tudományokra és keresztény életmódra ez a buzgó és erényes Páter. P. González a leírásnál részint a spanyol, részint az olasz nyelvet használta, ahogy éppen kéznél voltak az írósegédek. Latinra fordította a nagy tudású és buzgó P. Du Coudray Hannibál. Mindketten élnek még, mind a szerző, mind a fordító.

3. P. González Lajos S. J. előszava¹⁹

1553-ban, egy pénteki reggelen, aug. 4-én, Haviboldogasszony ünnepének előnapján kezdettem Atyánknak, – írja P. González Lajos – aki az úgynevezett hercegi ház vagy lakosztály melletti kertben volt, lelkiéletem néhány kérdéséről számot adni. Többek között a hiúságot is főlemlítettem. Atyánk orvosszerűl azt ajánlotta, hogy mindenemet, amim csak van, gyakran vonatkoztassam Istenre, és törekedjem minden jót, amit önmagamban látok, neki följajánlani; ismerjem el, hogy az Ő ajándéka, és adjak hálát érte. Ez alkalommal oly bensőségesen szólott hozzám, és annyira megvigasztalt, hogy nem tudtam visszatartani könnyeimet. Atyánk elbeszélte, hogy neki magának is mennyi gondot okozott két éven át ez a hiba. Mikor Barcelonában a Jeruzsálem felé induló hajóra szállott, senkinek sem merte elmondani, hogy Jeruzsálembe utazik, mert félt, hogy elbízsa magát. Így cselekedett más hasonló esetekben is. S még azt is hozzátette, hogy később e pontban nagy lelki békét érzett magában. Egy vagy két órával később asztalhoz ültünk, s mialatt Magister²⁰ Polanco és én vele étkeztünk, elmondotta Atyánk, hogy Magister Nadal és a Társaság más tagjai gyakran kérték bizonyos dologra, de még nem tudta elszánni magát óhajuk teljesítésére. Miután velem beszélt, és szobájában megfontolta az ügyet, belső ösztönzést és hajlamot érez arra, hogy kívánságuknak eleget tegyen. Beszédmódja arra vallott, Isten világosan megmutatta neki, hogy ezt az ügyet el kell intéznie, s azért elhatározta, hogy eleget tesz óhajuknak. A jelzett ügy az volt, hogy adja nekik elő, milyen változások történtek mindmáig lelkében. Úgy döntött, hogy engem szemel ki arra, kinek az említett eseményeket feltárja.

Atyánk ebben az időben nagyon gyöngékedett²¹ és még egyetlen napot sem ígért magának az életben maradásra. Ha valaki azt mondotta: „A legközelebbi 15 vagy 8 nap egyikén megteszem ezt vagy azt,” Atyánk mindig összerezett, és megjegyezte: „Hogyan, gondolod talán, hogy élni fogsz addig?” Mindamellet az mondotta ekkor, reméli, hogy három vagy négy hónapig még életben marad, míg ezt az ügyet befejezi. Midőn másnap megkérdeztem, mikor szándékozik megkezdeni, azt felelte, hogy mindennap emlékeztessen a dologra, – már nem emlékszem, hány napon át egymás után, – míg módot nem talál elintézésére. Mivel ebben az időben nagy elfoglaltsága miatt úgy sem ért rá, azért később csak minden vasárnap figyelmeztettem. Végre szeptemberben magához hívatott Atyánk, – a napra már nem emlékszem, – és elkezdte világosan és részletesen vázolni élete folyását, ifjúkora botlásait is. Még háromszor vagy négyszer rendelt magához a jelzett hónapban, és folytatta az elbeszélést manresai tartózkodása első napjaiig, amint ez az írás különbözőségéből is látható.

Atyánk eljárása az elbeszélésnél ugyanaz, mint amelyet minden ténykedésnél követ. Oly világosan tárja az ember szeme elé a tényeket, hogy a múlt is jelennek látszik. Sohasem kellett kérdést közbevetnem, mert Atyánk elbeszélés közben magától gondolt mindarra, ami szükséges volt a teljes megértéshez. Mindjárt kezdetben azzal a szándékkal jelentem meg a kitűzött helyen, hogy följegyzem a hallottakat, anélkül, hogy szólnék róla valamit Atyánknak; előbb csak saját kezemmel írom le a vezérszavakat, később már részletesebben is, amint az írásból is látható. Nagyon figyeltem arra, hogy csak olyan szavakat írjak le, melyeket Atyántól hallottam. Mivel nagyon vigyáztam, hogy hüen tolmácsoljam Atyánk szavait, attól félek, hogy emiatt nem voltam képes visszaadni néhány kifejezésnek erejét és zamatját. A jelzett részt, amint már előbb is mondtam, szeptember folyamán írtam le. Ettől kezdve P.

¹⁹ Monumenta 31 kk.

²⁰ Egyetemi fokozat; jelentése: mester, tanító, tanár.

²¹ Vö. Jablonkay II 598 kk s másutt is.

Nadal visszatéréséig, ami 1554. október 18-án történt, gyöngélkedésével és különféle folyó ügyek elintézésével mentette ki magát Atyánk, s azt mondotta: „Ha ezt az ügyet elintéztem, figyelmeztessen rá.” Mikor elkészült vele, emlékezetébe idéztem a dolgot, de akkor meg így szólt: „Most ennek az ügynek az elintézése sürget; ha elvégeztük, figyelmeztessen ismét.”

Mikor P. Nadal visszatért, nagyon megörült annak, hogy belekezdünk, és meghagyta, hogy sürgessem Atyánknál folytatását. Több alkalommal mondotta nekem, hogy Atyánk semmivel sem tehet nagyobb jót a Társasággal, mint hogyha az elbeszélést befejezi. A valóságban ez jelentené a Társaság megalapítását. Atyánknak is többször ugyanezt mondotta. Erre Atyánk kért, hogy figyelmeztessenem, ha a kollégium javadalmazási ügye befejeződött;²² mikor ez megtörtént, – ha János pap ügyét elintézték és a gyorsfutár már elutazott.²³ Március 9-én kezdtük el ismét az elbeszélés folytatását. Rövid idő múlva betegeskedni kezdett III. Gyula pápa és 23-án elhunyt. Atyánk elodázta a dolgot, míg az új pápát megválasztják. De az új is hamar megbetegedett és meghalt; ez volt Marcell. Atyánk ismét halogatta IV. Pál megválasztásáig.²⁴ Azután meg a nagy hőség és sokféle elfoglaltsága késleltette a dolgot egészen szeptember 22-ig, mikor tárgyalni kezdtek spanyolországi küldetéséről. Nagyon sürgettem Atyánkat, hogy teljesítse immár adott ígéretét. Erre szeptember 22-ének reggelére tűzte ki a folytatást a Vörös Toronyban.²⁵

Miután befejeztem a szentmisét,²⁶ kérdésekre azt felelte, hogy menjek a Vörös Toronyba, és ott várjak rá, hogy majd ha odaér, már én is ott legyek. Azt hittem, hogy sokáig kell majd várnom. Mialatt a folyosón egyik testvérrel beszélgettem, aki valami ügyben kérdezősködött nálam, arra jött Atyánk, és megfeddett, mert túltéve magam az engedelmességen, nem vártam rá a kijelölt helyen, és azon a napon semmit sem akart tenni. Végre hosszas sürgetésünkre visszatért a Vörös Toronyba, és szokásához híven fel-alá járkálva mondotta tollba életét. Hogy jobban lássam az arcát, mindjobban közeledtem feléje, ekkor rám szólt: „Tartsd meg a szabályt.” Mikor nem törődve a figyelmeztetéssel, ismét közelebb léptem, és e hibámba kétszer vagy háromszor visszaestem, újra figyelmeztetett és eltávozott. Később újra visszatért, és befejezte az itt leírtak tollbamondását. Mivel már régóta útra készen állottam, – elutazásom előtti napon beszélt velem Atyánk utoljára erről a dologról, – nem tudtam mindent részletesen leírni Rómában. Genuában nem találtam spanyol írósegédet, olaszul mondtam tollba azt, amit nagyjából leírva magammal hoztam Rómából. A leírást befejeztem Genuában 1555-ik év december havában.

²² A Collegium Romanumról van szó, mely megfelelő alapítvány hiányában válságos helyzetbe került. – Vö. Monumenta 33.

²³ János pap a legendák világába tartozik; alakja több századon át kísértett; országát hol Ázsiában, hol másutt keresték. A 16-ik század téves felfogása Etiópiát (Abessínia) tartotta annak. A portugál király missziót kezdett itt, és Ignáctól kért hithirdetőket. – Vö. Jablonkay II 170 kk.

²⁴ III. Gyula 1555. március 23-án, II. Marcell néhány heti uralkodás után június 1-én halt meg. IV. Pált június 23-án választották meg. Vö. Pastor VI 1 kk.

²⁵ Rendház egyik része, mely azelőtt a Rossi-családé volt és szójátékkal élve Torre Rossa = Vörös Toronynak nevezte el a nép. – Feder 121 k.

²⁶ A következő rész hiányzik az eredeti szövegből; a Monumenta szerkesztői a Bollandisták közölte latin fordításból vették át.

II. rész: A visszaemlékezések szövege

1. Ignác megtérése. 1521. május–1522. március

Pamplona ostroma közben megsebesül. – Betegsége. – Gyógyulása. – Megtér. – Szentföldi zarándokútra és Istennek tetsző életre határozza el magát.

1. Huszonkilencedik²⁷ életévéig a világ hiúságainak hódolt és különösen a fegyverforgatásban találta kedvét. Azt az erős és hiú kívánságot táplálta, hogy hírnevet szerez magának. Ezt be is bizonyította, mikor egyik várban tartózkodott, melyet a franciák ostrom alá fogtak.²⁸ Míg a többiek mind úgy vélekedtek, hogy meg kell adniuk magukat azzal a kikötéssel, hogy nem esik bántódásuk, – mert világosan látták, hogy védekezésük úgyszólván hiábavaló, – ő annyi ellenérvet hozott fel a várparancsnok előtt,²⁹ hogy rá tudta venni arra, hogy a védekezést az összes lovagok ellenére is folytassák, kik feltűzelve hősiességének bátorsága által, szintén ráálltak.

Midőn a nap felvirradt, melyen a támadás kezdetét várták, egyik bajtársának megvallotta vétkeit.³⁰ Az ostrom már huzamos ideig tartott, ekkor az egyik mozsárágyú golyója úgy találta a lábát, hogy teljesen szétzúzta; s mivel a golyó két lábszára között hatolt át, a másik lábát is súlyosan megsebesítette.

2. Összeroskadása után csakhamar meghódolt a várórség a franciák előtt. Ezek a vár bevétele után nagyon jól, előzékenyen és baráti módon bántak a sebesülttel. Még vagy 12–15 napig maradt Pamplonában, és azután gyaloghíntón hazaszállították. Mikor itt állapota súlyosra fordult, több helységről elhívták hozzá az összes orvosokat és sebészeket, akik megállapították, hogy lábát újra kezelésbe kell venni, és a csontokat ismét össze kell illeszteni, melyek vagy azért nincsenek rendes helyükön, mert az első alkalommal rosszul illesztették őket össze, vagy pedig útközben fordultak ki természetes helyzetükből; a mostani állapotban nem fog meggyógyulni a lába. Újra el kellett viselnie a lábtörés kínjait. Miként minden fájdalmas műtét közben, melyeken betegségeiben keresztülesett, egyetlen szó sem hagyta el ajkát, és a szenvedésnek semmi külső jelét sem adta, úgy most is csak kezét szorította erősen ököibe.

3. Állapota annyira válságos lett, hogy már ételt sem tudott magához venni, és mutatkozni kezdtek a jelek, melyek a közeli halált szokták hirdetni. Szent János³¹ napján már nem igen bíztak az orvosok, hogy kilábal betegségéből. Tanácsolták, hogy végezze el gyónását. Szent Péter és Pál ünnepének előnapján vette magához a szentségeket. Az orvosok kijelentették, ha éjfélig nem javul állapota, akkor már biztosan halálfia. A nevezett beteg nagyon tisztelte Szent Pétert, és emiatt úgy tetszett a mi Urunknak, hogy éppen ez éjjel fordult jobbra

²⁷ Az eredetiben 26 áll, de ez nyilván elírás 29 helyett, mert Ignác 1491-ben született, az ostrom pedig 1521-ben történt. – Vö. Jablonkay I 31 kk.

²⁸ I. Ferenc francia király (1515–47) háborút indított Spanyolország ellen, hogy visszahódítsa Navarrát. A határ menti Pamplona várát lovagokból és zsoldosokból álló kis őrség védte. Ignác a lovagok között volt. Feder 123 k.

²⁹ De Herrera Ferenc, három tiszt kíséretében, köztük volt Ignác is, egyezkedni ment a franciákhoz, de Ignác rábeszélésére visszautasította a súlyos és megalázó feltételeket. Jablonkay I 42.

³⁰ Szokásban volt a spanyoloknál, hogy csata előtt, vagy életveszélyben – pap hiányában – a harcosok egymásnak vallották meg vétkeiket. Természetes, hogy e vallomásnak nem volt szentségi jellege és hatása.

³¹ Keresztelő, június 24.

állapota.³² A javulás oly gyorsan haladt előre, hogy néhány nap múlva kijelentették, túl van minden életveszélyen.

4. Az eltört csont úgy forrt ismét össze, hogy a szárcsont egyik része a térd alatt a másik rész fölött kimagaslott, és ennek következtében ez a láb rövidebb maradt. A csont azon a helyen annyira kiállott, hogy lába rútnak látszott. Ezt elviselhetetlennek tartotta magára nézve. Mivel már eltökélte, hogy tovább is a világot követi, és azt hitte, hogy ez a csont elcsúfítja, érdeklődött a sebészeknél hogy nem lehetne-e levágni. Azt válaszolták, hogy igenis lehetséges, de a velejáró fájdalmak még nagyobbak lennének azoknál, melyeket már elviselt, mert azon a helyen minden meggyógyult, és a lemetszés hosszú ideig tart. Ennek ellenére is elhatározta, hogy önként magára vállalja a kínszenvedést, ámbár testvérbátyja³³ visszaborzadt, és megvallotta, hogy sohasem tudná elszánni magát ilyen fájdalom elszenvedésére. A sebesült a szokott türelemmel viselte el.

5. Miután a húst és a csontot, mely azon a helyen kiállott, levágták, különböző eszközök alkalmazására gondoltak, hogy lába túl rövid ne maradjon. Különbőféle kenőcsöket írtak elő, és lábát több napon keresztül megszakítás nélkül valami készülék segítségével kinyújtották, minek következtében oly helyzetben feküdt, hogy mozdulni sem tudott. Olyan gépezetbe fektették, mely lábát kifeszítette és ezáltal a legnagyobb fájdalmat okozta.

A mi Urunk végre mégis visszaadta egészségét; és oly jól érezte magát, hogy egészségesnek volt mondható. De még nem tudott lábra állni, és ezért az ágy őrizésére kényszerült. Mivel szenvedélyesen kedvelte a világi és költött tartalmú könyveket, az ún. lovagregényeket, ezért mihelyt jól érezte magát, kérte hozzátartozóit, adjanak neki néhányat, hogy idejét töltsse velük. De abban a várban nem volt olyanfajta könyv, milyeneket olvasni szokott, így azután Krisztus életét³⁴ és a szentek életéről³⁵ szóló könyvet adták neki.

6. Minthogy gyakran forgatta ezeket a könyveket, lassanként megkedvelte tartalmukat. Ha felhagyott az olvasással, gondolatai majd olvasmányai tárgyához tértek vissza, majd meg azokra a világias dolgokra terelődtek, melyek azelőtt foglalkoztatták.

Az eszébe ötlő sok hiú dolog közül különösen az egyik annyira hatalmába kerítette lelkét, és lekötötte figyelmét, hogy 2, 3, sőt 4 óráig is időzött benne anélkül, hogy észrevette volna az idő múlását. Képzeteiben kifestette ugyanis, hogy mit fog tenni egy magas rangú hölgy szolgálatában, miképpen jut el tartózkodási helyére, minő szellemes kifejezéseket mond neki, és minő hősi tetteket hajt végre tiszteletére. Annyira lefoglalták álmodozásai, hogy észre sem vette, mily lehetlenség célját elérnie, mert a hölgy nem köznemes volt, sem grófnő vagy hercegnő, hanem rangja magasabb volt, mint a megnevezetteké.³⁶

7. De a mi Urunk segítségére sietett, amennyiben az előbbi gondolatokat mások váltották fel, melyek olvasányaiból folytak. Mialatt a mi Urunk és a szentek életét forgatta, hosszasan elmélkedett az olvasottakról, és mondotta magában: „Hátha én is megtehetném azt, amit Szent Ferenc tett és Szent Domonkos cselekedett?”

³² Astrain I 22.

³³ Martin Garcia, a család feje, mert a legidősebb fiú, Juan Pérez, elesett a nápolyi hadjáratban. Feder 125.

³⁴ E könyvet a karthauzi Szászországi Ludolf (Ludolphus a Saxonía †1377) írta De vita Christi címmel, és a 16 század elején fordította spanyolra Montese Ambrus. Vö. Monumenta i. k. 40.

³⁵ E mű szerzője Viraggiói Jakab (Jacobus a Voragine) dómés, genuai érsek, †1298 körül: Legenda aurea, Flos Sanctorum a címe. Spanyolra a 15. század végén fordították. Feder 124; Astrain I 24.

³⁶ Valószínű, hogy Germana navarrai királyné volt az illető hölgy.

Egyik-másik résszel röviden végzett, ha így látta jónak. Mindig a nehéz és kemény feladatokra szánta el magát. Valahányszor ilyen elhatározásokat tett, belsejében mintegy előre érezte azt a könnyedséget, mellyel megvalósításuk jár. Tervezgetései után gyakran mondotta önmagában: „Szent Domonkos ezt tette, tehát nekem is meg kell tennem; Szent Ferenc ezt vitte véghez, én is meg fogom cselekedni.” Miután ezek a gondolatok jó ideig tartottak, más dolgok léptek közbe. Majd ismét az említett világias tervezgetések tértek vissza, s ezekkel is sokáig foglalkozott.

E különféle képzetek váltakozása hosszú ideig tartott, mert mindig annál a gondolatnál időzött, mely éppen foglalkoztatta, vonatkozott legyen akár a végrehajtandó világias hőstettekre, akár az Isten szolgálatát célzó és képzeletében fölmerülő cselekedetekre. Mikor már megunta a velük való foglalkozást, felhagyott velük, és figyelmét máshova fordította,

8. E gondolatok hullámszáma közben a következő különbséget vette észre: Ha világias vonatkozású álmódosásaival foglalkozott, míg tartottak, nagy örömet érzett. Mihelyt rájuk unt és elejtette őket, lelkét üresnek és elégtelennek találta. Ha viszont arra gondolt, hogy mezítláb zarándokol Jeruzsálembé, füvekkel táplálkozik, és gyakorolja azokat a szigorú vezekléseket, melyeket a szenteknél megfigyelt, akkor nem csak addig érzett vigaszt, míg a gondolatokkal foglalkozott, hanem azután is megelégedett, és vidám maradt, ha fölhagyott velük. Ekkor még nem figyelt, és nem is gondolt erre a különbségre, míg egyszer meg nem nyílt a szeme. Ámulva látta, és figyelte meg a köztük lévő különbséget. Saját tapasztalata világosította fel arról, hogy az egyik gondolat elkedvetleníti, a másik jókedvre hangolja. Ráeszmélt lassanként a szellemek közti különbségre, melyek befolyásolták, megismerte a sátán és az Isten szelleme között fennálló ellentétet.

9. Ez volt az első megfontolása, melyet az isteni dolgokról tartott. Akkor kezdte a szellemek különbségére vonatkozó tapasztalatait értékesíteni, mikor később a lelkigyakorlatokat végezte.³⁷ Miután említett olvasmányából ilyen eljárással nem csekély felvilágosítást nyert, komolyabban kezdett elmúlt életéről elmélkedni, és különösen arról, hogy mennyire szükséges számára a vezeklés. Ismét föltámadt benne a vágy a szentek utánzására. Egyelőre a közelebbi részletektől még eltekintett, és csak azt fogadta meg, hogy úgy tesz Isten kegyelmével, mint a szentek cselekedtek. Az pedig, amit gyógyulása után leginkább meg akart valósítani, amint már följebb mondtuk, a jeruzsálemi zarándokút volt. Közben olyan ostromozásokat és böjtöket kívánt magára vállalni, aminőket a nagylelkű és Isten szeretetétől lángoló szív végezni óhajt.

10. E jámbor kívánságok ápolása folytán lassanként megszűntek korábbi álmódosásai. Vágyát csak erősítette egy látogatás, mely a következő módon ment végbe. Midőn egyik éjjel ébren feküdt, világosan látta a gyermek Jézust tartó boldogságos Szűz alakját. A látomás, mely hosszú ideig tartott, és rendkívüli nagy vigasztalást szerzett neki, oly utálattal töltötte el egész lefolyt életével, különösen a testiséggel szemben, hogy úgy látszott neki, mintha az összes képek, melyek mélyen be voltak nyomódva lelkébe, egyszerre eltűnnének onnan. Attól az órától a jelen sorok leírásáig, 1553 augusztusáig,³⁸ soha többé, még a legcsekélyebb dologban sem egyezett bele olyasmibe, ami a testet illeti. Ebből a hatásból lehet következtetni, hogy az a látomás Istentől származott, jóllehet ő nem merte ezt eldönteni, és szavaiban is csak annak állítására szorítkozott, hogy az említett esemény megtörtént. Bátyja

³⁷ Vö. a 99 szám alatt mondottakkal.

³⁸ Az eredetiben 1555 áll, de ez elírás. – González előszava csak szeptemberről értesít, de ez onnan van, hogy 1) nagyon általánosan, körülbelül fejezi ki az időpontot; és 2) az előszót később írta (1555), addigra talán elfelejtette, hogy augusztusban kezdődött az elbeszélés.

és a házbeliek külső viselkedéséből csakhamar fölismerték a változást, mely lelke mélyén végbement.

11. Eközben semmi mással sem törődve folytatta olvasmányát, és hű maradt jó föltételeihez. Azt az időt, melyet a házbeliek fogadására szánt, egészen a lelki dolgokról való társalgásra fordította, és ezáltal nagy hasznára volt lelküknek. Mivel nagyon megkedvelte a nevezett könyveket, eszébe ötlött, hogy Krisztus és a szentek életében olvasott fontosabb részleteket kiírja, és vázlatosan összeállítja. Nagy szorgalommal teleírt egy egész füzetet,³⁹ – mert ekkor már föl-fölkelt, és kezdett körüljárni a házban. Krisztus szavait vörös tintával, a boldogságos Szűzét pedig késsel másolta le. A papírt gondosan lesimította, és megvonalmazta. Az írás is szép volt, mert kitűnően tudott írni.

Az időt részint írással, részint imádságban töltötte. A legnagyobb vigaszt, melyet abban az időben érzett, az ég és a csillagok szemlélése szerezte neki, amit gyakran és hosszan tett, mert ilyenkor mindig nagyon erős ösztönzést érzett lelkében, hogy magát a mi Urunk szolgálatára szentelje. Gyakran gondolt föltételeire, és ilyenkor egészséges kívánt lenni, hogy útra kelhessen.

12. Mialatt azon gondolkodott, mit fog tenni, ha visszatér Jeruzsálemből, hogy életét állandó bűnbánatban töltsen, eszébe jutott, hogy belép a sevillai karthauzi kolostorba. Ott majd nem árulja el kiletét, hogy így lekicsinylően bánjanak vele, és egyedül csak fűvekkel táplálkozik. Mikor azután más alkalommal azokra a bűnbánati gyakorlatokra gondolt, melyeket zarándok módjára bejárva az egész földet magára akart vállalni, akkor a karthauzi kolostor utáni vágya is megszűnt. Attól tartott ugyanis, hogy ott nem engedhet szabad folyvást annak a gyűlöletnek, melyet önmaga iránt táplált. Mindamellet megbizta házuk egyik szolgáját, aki éppen Burgosba utazott, hogy érdeklődjék a karthauziak szabályai iránt.⁴⁰ A kapott fölvilágosítás nagyon tetszett neki.

De a fönt említett okból, és mert a közeli utazás előkészítése is lefoglalta, és az ügyről úgyis csak visszatérése után tárgyalhatott, már nem gondolt annyit erre a tervre. Midőn némiképpen újra megerősödött, úgy vélte, hogy itt van az útra kelés ideje, és így szólt bátyjához: „Uram, amint tudja, a nájerai herceg⁴¹ már értesült fölgyógyulásomról. Jó lesz, ha Navarretébe utazom.” A herceg abban az időben ezen a helyen tartózkodott. Bátyja és néhány házbeli gyanút fogtak, hogy valami változáson töri a fejét. Ezért előbb majd ebbe, majd amabba a szobába vezette, és csodálkozásának élénk kifejezése mellett kérni kezdte, hogy ne tegye magát tönkre; gondolja meg, hogy mennyire bízik benne a nép, és mily nagy jövő vár még rá. És még több hasonlót mondott neki azzal a szándékkal, hogy eltérítse jó föltételének megvalósításától. De felelete, melyet adott, olyan volt, hogy ügyesen megszabadult bátyjától, anélkül, hogy eltért volna az igazságtól, mert ebben a pontban már akkor is nagyon lelkiismeretes volt.

³⁹ A füzet kb. 300 negyed ívrétű lapból állott és minden lap teleírva. Monumenta i. k. 43.

⁴⁰ Santa Maria de Miraflores volt e karthauzi kolostor neve. Monumenta 43.

⁴¹ Manrique Antal, navarrai alkirály. Feder 125.

2. Krisztus katonája. 1522. március

Elhagyja otthonát. – A monserrati kegyhelyen. – Életgyónása. – Éjjeli őrállása. – Manresa felé.

13. Őszvérrre ülve távozott el otthonából. Egyik fivére el akarta kíséni Oñatéig, akit útközben rábeszél, hogy együtt virrasszanak egy éjen át a boldogságos Szűz aranzáú kegyképe előtt. Az éjét imádságban töltötte, hogy új erőt merítsen további útjára. Fivérét visszahagyta egyik nővére oñatei házában, akit meglátogattak, maga pedig Navarretébe indult.

Eszébe jutott közben, hogy valaki a herceg háznépe közül néhány arannyal tartozik neki. Jónak látta, hogy visszakérje az összeget. Írt a kincstárosnak. Midőn a kincstáros kijelentette, hogy nincs pénze, és a herceg megtudta, azt mondotta, hogy mindenki másnak adósai maradhatnak, de a Loyola-család tagjának nem; s mivel a múltban oly magas fokban kiérdemelte bizalmát, készségesnek nyilatkozott, hogy jó állást szerez neki, föltéve, ha elfogadja. Amaz átvette a pénzt, és kiosztotta azok között, kikkel szemben lekötelezve érezte magát. A pénz egyik részét a boldogságos Szűz elhanyagolt állapotban levő kegyképére adta, hogy megújítsák, és lehető szépen földíszítsék. Erre elbúcsúzott a két kíséő szolgától és egyedül ügetett Navarretéből Monserrat felé.

14. Útközben történt vele az eset, melynek főlemlítését helyénvalónak tartja, hogy lássák belőle, miképpen bánt a mi Urunk ezzel a lélekkel, mely még vak volt, jöllehet erős vágyat érzett arra, hogy teljes szívvel szolgáljon neki. Amaz elhatározásának is, hogy súlyos vezekléseket vállal magára, nem annyira az volt a fő oka, hogy eleget tegyen vétkeiért, hanem inkább az, hogy kedvében járjon és tessék Istennek. Nagy utálatot érzett megelőző élete bűnei miatt, de egyúttal élénk kívánságot is, hogy nagy tetteket vigyen véghez Isten iránti szeretetből. Anélkül, hogy kialakította volna magában azt a véleményt, hogy bűnei már meg vannak bocsátva, mégis a vezeklési gyakorlatokra vonatkozó tervezgetései közben bűneire nem sokat gondolt. Ha eszébe jutott egy-egy vezeklés, melyet a szentek végeztek, elhatározta, hogy ő is vállalkozik arra, sőt még nagyobbakat is végez. Ilyen gondolatokban találta minden örömét, mivel az igazi lelkiületről még nem volt fogalma, és nem is tudta, hogy mi az alázatosság, vagy a szeretet, vagy a türelem, vagy az okosság, mely amazokat az erényeket szabályozza és megszabja a gyakorlásuk mértékét. A vezeklés külső megnyilvánulásaira irányult minden figyelme, mivel azt olvasta, hogy a szentek is ilyeneket végeztek Isten dicsőségére. Más valami különösebb körülményre egyáltalán nem gondolt.

15. Amint az úton haladt, utolérte egy mór,⁴² aki hasonlóképpen őszvérháton utazott. Együtt haladtak előre, és társalgás közben a boldogságos Szüzet is megemlítették. A mór teljesen megfelelőnek tartotta, hogy a Szűz férfi közreműködése nélkül fogant, azt azonban már nem tudja elhinni, hogy a szüléskor is szűz maradt, s bizonyítékul azokat a természetes okokat említette fel, melyek éppen eszébe jutottak. Bármennyi ellenérvet sorakoztatott is föl a Zarándok,⁴³ nem tudta eltéríteni a mórt nézetétől. Eközben a mór oly sietve ügetett tova, hogy szeme elől vezett. Nagyon bántotta az, ami közte és a mór között történt. Felindulás vett rajta erőt, és lelkében elégtelenséget érzett, mivel azt hitte, hogy nem teljesítette

⁴² A mórokat Granada elfoglalása után (1492) kiűzték ugyan Spanyolországból, de azért sokan visszamaradtak Aragóniában és Valencia környékén. – Monumenta 45.

⁴³ P. González ettől kezdve *zarándoknak* nevezi Ignácot.

kötelességét, és egyúttal haragra gerjesztette a mórral szemben. Azt gondolta, hogy helytelenül cselekedett, midőn eltúrta, hogy a mór olyan dolgokat mondott a boldogságos Szűzről, és kötelességének tartotta, hogy becsületének megvédésére utána menjem. Feltámadt benne a vágy, hogy a mórt felkeresi, és néhány tördőfessel fizet neki szavaiért. Hosszabb ideig tartó tétova tanácstalanság után kétségben maradt, mert nem tudta, hogy mitévő legyen. A mór, aki elinalt, megnevezte ugyan a helyet, ahova tartott, mely nem esik messze az országúttól, de maga az országút nem vezetett a helységen keresztül.

(16.) Miután belefáradt annak hosszas megfontolásába, hogy melyik a helyesebb, anélkül, hogy dönteni tudott volna, úgy határozott, hogy eleresztett kantárszárral engedi az öszvért addig haladni, ahol az út elágazik. Ha az öszvér a helységbe vezető útra tér, akkor fölkeresi a mórt és néhányszor beledöfi törét; ha pedig nem megy a helység felé, hanem tovább halad az országúton, akkor békében hagyja. Úgy is tett, ahogy elgondolta. Tetszett a mi Urunknak, hogy az öszvér megmaradt az országúton, és nem lépett a helység felé vivő útra, jóllehet alig volt távolabb tőle 30–40 lépésnél és az odavezető út nagyon széles és kényelmes volt.

16. Mihelyt abba a nagy helységbe⁴⁴ ért, mely még Monserrat előtt feküdt, beszerezte azt a ruhát, melyet jeruzsálemi útja közben viselni akart. Olyan szövetet vásárolt, melyből zsákot szoktak varrni, abból a minőségből, mely durván van szövve és nagyon szűrös; s bokáig érő köntöst készített belőle. Még egy zarándokbotot és kulacsot is vett, és mindezeket az öszvére nyergéhez kötötte. Bocskort is szerzett, de csak az egyiket húzta fel, mivel fél lába még mindig be volt kötve, és nem gyógyult meg teljesen. Lába minden éjjel megdagadt, jóllehet öszvéren tette meg az utat. Ezért úgy látta jónak, hogy erre a lábára továbbra is cipőt hűz.

17. Miközben Monserrat felé haladt, azokra a nagy tettekre gondolt, amint már tenni szokta, melyeket Isten iránti szeretetből véghez óhajtott vinni. Mivel feje még mindig tele volt azokkal az elbeszélésekkel, melyek galliai (de Gaula) Amadis és más hasonló könyvekben találhatók, néhány ezekkel a történetekkel rokon dolog jutott eszébe. Úgy határozott, hogy fegyveresen áll őrt a boldogságos Szűz monserrati kegyoltára előtt. Ott veti le addigi ruháit, és ölti magára Krisztus katonájának fegyverzetét.

Midőn a nevezett városkából útnak indult, szokása szerint állandóan föltételeire gondolt. Monserratra⁴⁵ érkezése után előbb elvégezte ájtatosságát, azután megbeszélte ügyeit gyóntatójával és három napig tartó készüléttel írásban végezte el életgyónását. Arra nézve is megegyezett gyóntatójával,⁴⁶ hogy az átveszi öszvérét, s kardját meg törét a templomban a kegyoltár mellett kifüggeszti. Ugyancsak ő volt az első, kinek feltárta elhatározását, mert addig egy gyóntatójával sem közölte.

18. Miután 1522 márciusában, a boldogságos Szűz ünnepe előtti nap éjjelén⁴⁷ a legnagyobb titokban fölkereste az egyik koldust, levetette összes ruháit, és a szegénynek adta. Azután magára öltötte a tervei szerint elkészült köntöst, és visszatért, hogy a boldogságos Szűz oltára előtt térdre boruljon. Az egész éjjelt, kezében tartva a zarándokbotot, részint térdelve, részint állva töltötte.

⁴⁴ A városka neve Lérída és a Monserrat (hegy) lábánál feküdt. Feder 126.

⁴⁵ A Monserrat-hegy 1241 méter magas; a hegy lábánál állt a bencés apátság és a boldogságos Szűz kegyhelye. Jablonkay I 54 k.

⁴⁶ A gyóntató Chanones János bencés volt, aki világi papból lett szerzetes, és szentség hírében halt meg. Feder 126 és Jablonkay I 55.

⁴⁷ Március 24.; március 25-én van Gyümölcsoltó Boldogasszony ünnepe.

Midón megvirradt, tovább indult, hogy föl ne ismerjék. De nem az egyenesen Barcelonába vivő útra tért, mert sok olyan emberrel találkozhatott volna, akik fölismerték és nagy tiszteletben részesítették volna, hanem arra a mellékútra lépett, mely a Manresa nevű városkába vezetett. Itt úgy döntött, hogy néhány napig az ispotályban⁴⁸ marad, és egy-két megfigyelését is bejegyzí könyvébe, melyet gondosan becsomagolva magánál hordott, és amely nagy vigasztalást szerzett neki útközben.

Midón már mérföldnyi távolságra volt Monserrattól, utolérte egy férfi, aki utána sietett, és megkérdezte, hogy ajándékozott-e az egyik szegénynek néhány ruhadarabot, amint az a szegény állítja. Miután megerősítette ezt, könnyek gyűltek a szemébe, annyira megszánta azt a szegényt, kinek ruháit adta, mert megtudta, hogy megkínozták őt abban a hitben, hogy a ruhákat úgy lopta.

⁴⁸ A közellévő Szent Lucia-templomról Szent Lucia vagy Luca-ispotálynak nevezték. – Monumenta 48.

3. Manresai küzdelmek és imádságos élet. 1522. március 25. – 1523. február

Koldusok között. – Vezeklő élet. – Kísértések. – Aggályok. – Magasságok felé. – A kegyelem napsugaraiban. – Barcelona felé.

19. Ámbár a Zarándok kerülni igyekezett az emberek tiszteletnyilvánításait, de mégsem akadályozhatta meg, míg Manresában időzött, hogy nagy dolgokat ne beszéljenek róla. A monserrati események következtében ugyanis ilyen vélemények keringtek, és a róla terjesztett hírek annyira megnőttek, hogy jóval többet mondtak, mint a valóság volt: hogy ilyen meg olyan jövedelemről mondott le és így tovább.

(19.) A Zarándok napról-napra úgy koldulta össze Manresában a szükséges alamizsnát. Húst nem evett és bort nem ivott, még akkor sem, ha megkínálták. Vasárnap ellenben nem böjtölt, és ha kevés bort adtak neki, megitta. Mivel azelőtt nagy gondot fordított arra, hogy kora szokásához híven ápolja haját, – szép haja volt – elhatározta, hogy úgy hagyja, ahogy magától nő, sem nem fésüli, sem nem nyírja, és nem is fedi be sem éjjel, sem nappal. Ugyanez okból hagyta megnőni kezén és lábán a körmét, mert régebben ezekre is sok gondot pazarolt.

Mialatt ugyanitt az ispotályban tartózkodott, gyakran megtörtént, hogy világos nappal maga mellett a levegőben bizonyos valamit vett észre, ami nagy vigasztalást okozott neki, mert rendkívüli szép volt. Nem tudta felismerni, hogy honnan származik a jelenés. Néha úgy tűnt fel, mintha kígyó alakja volna, és sok olyan hely volt látható rajta, melyek úgy ragyogtak, mint a szemek, jóllehet nem voltak azok. E jelenés láttára nagy öröm és vigasz töltötte el; és minél gyakrabban látta, annál nagyobb volt boldogsága; ha pedig az a valami eltűnt, szomorúság vett rajta erőt.

20. Ez ideig mindig és állandó egyformán ugyanannak a lelki állapotnak és vidámságos lelki egyensúly hangulatának örvendett, anélkül, hogy a belső lelki életet valamelyest is ismerte volna. Ama napokban, mikor a jelenés tartott, vagy röviddel előbb, hogy kezdődött, – mert több napon át látta, – egy gondolat vetődött fel benne, mely hevesen kínozza. Életmódja nehéz volta tárult szeme elé; és mintha lelke mélyén e szavakat hallotta volna: „Hogyan tudod majd 70 éven át kibírni ezt az életmódot, ameddig még élélhetsz?” Erre ugyancsak magában nagy határozottsággal válaszolt, mert észrevette, hogy a hang a gonosz lélektől származik: „Te nyomorult, ígérhetsz-e nekem csak egyetlen egy órányi életet is?” Ezzel a kísértést legyőzte, és lelke újra megnyugodott.

Ez volt az első kísértés, mely a fent elbeszélte élmények után meglepte. Akkor játszódtott le ez az esemény, mikor a templomba lépett.⁴⁹ Naponként megjelent itt a nagymisé, az esti és befejező zsolozsmán, melyeket mindig énekelve végeztek, miközben nagy vigasztalást érzett. A mise alatt rendszeren (Krisztus) szenvedéstörténetét olvasta. Az egyformán nyugodt lelki hangulat tovább tartott.

21. Az említett kísértés után nemsokára nagy hangulatváltozást kezdett észrevenni lelkében. Néha annyira untatták a lelki dolgok, hogy sem a szóbeli imádságban, sem a szentmise hallgatásában, sem más imagyakorlatokban, melyeket végezni szokott, nem találta

⁴⁹ A Domonkosrendűek manresai temploma. – Monumenta 49. – Ignác manresai tartózkodására és a lelkigyakorlatok kialakulásának és megírásának történetére vonatkozóan lásd Dudon i. m. 622 kk.

kedvét. Más alkalommal váratlanul éppen az ellenkező fordulat állott be, és úgy tűnt fel neki, mintha minden szomorúságot és vigasztalanságot levettek volna róla, mint mikor az ember válláról leemelik a köpönyeget. Csodálkozni kezdett az állandó váltakozás miatt, melyet azelőtt sohasem tapasztalt, és így szólt önmagához: „Milyen ez az új élet, melyet most kezdek?”

Ez időben néha lelkiéletet élő egyénekkel is érintkezett, akik megajándékozták bizalmukkal és társalogni óhajtottak vele. Igaz ugyan, hogy a lelki dolgokról még nem volt alaposabb tudása, de társalgásában megnyilatkozó buzgósága és határozottsága tanúskodott, hogy előre akar haladni Isten szolgálatában.

Élt Manresában abban az időben egy éltés hölgy, aki már hosszú idő óta hűségesen szolgált Istennek, s akit emiatt Spanyolország sok helyén ismertek. Maga a katolikus⁵⁰ király is magához hívatta egyszer, hogy néhány dolgot megbeszéljen vele. Midőn ez a hölgy egyik alkalommal Krisztus új katonájával társalgott, így szólt: „Ó bárcsak tetszenék az én Uram Jézus Krisztusnak, hogy megjelenjék önnek!” Ő nagyon megijedt e szavakra, mert szó szerint vette a kijelentést, és így szólt: „Miért éppen nekem jelennék meg Jézus Krisztus?”

Továbbra is megtartotta addigi szokását, hogy minden vasárnap gyónt és áldozott.

22. De közben aggályok kezdték gyötörni, melyek sok gondot okoztak neki. Ámbár az általános gyónást, melyet Monserraton végzett, nagy gonddal, és mint már fent elmondotta, teljesen írásban végezte, néha mégis úgy látszott neki, mintha még nem gyónt volna meg néhány dolgot. Ez nagy aggodalmat okozott neki, mert ha utólag meg is gyónta ezeket, még sem érezte magát megnyugodva. Néhány a lelkiéletben jártas férfit kezdett felkeresni, hogy kigyógyítsák lelkiismereti aggályaiból, de eredmény nélkül. Végre a főtemplom egyik tudós papja és szónoka, aki maga is lelki életet élt, egyik nap a gyónásban azt tanácsolta neki, hogy írjon fel mindent, amire visszaemlékezik. Úgy is tett. De gyónása után újra visszatértek aggályai, és minden alkalommal bonyolultabbaknak tűntek fel, úgyannyira, hogy egészen levertnek érezte magát.

Ámbár azonnal belátta, hogy azok az aggályok nagy kárt okoznak neki, és jó lenne megszabadulni tőlük, de egyedül képtelen volt erre. Néha az a gondolat ötlött eszébe, hogy meggyógyulna, ha gyóntatója⁵¹ Jézus Krisztus nevében megparancsolná neki, hogy semmit se gyónjék meg előbbi dolgaiból. Nagyon kívánta, bárcsak parancsolná meg neki lelkiatyja, de nem volt annyi bátorsága, hogy megmondja gyóntatójának.

23. Anélkül, hogy szólt volna neki, magától is rájött a gyóntató, és meghagyta neki, hogy semmit se hozzon fel előbbi életéből, kivéve, ha a dolog egészen világos. Mivel mindent nagyon világosnak vélt, semmit sem használt neki a meghagyás. Továbbra is megmaradt nyugtalansága.

Ebben az időben abban a kis szobában lakott, melyet a Domonkosrendűek kolostorukban berendeztek számára. Mindig hét órát töltött térden állva imádságban. Állandóan éjfél körül kelt fel, és az összes említett gyakorlatokat is tovább folytatta, de nem találta meg bennük az orvosszert aggályai ellen, melyek már több hónap óta kínozták.

Midőn egyik nap ismét hevesen gyötörték, imádkozni kezdett, és nagy buzgósággal hangosan folyamodott Istenhez segítségért: „Segíts rajtam, Uram, mert sem embernél, sem más teremtménynél nem találok segítséget. Ha tudnám, hogy valahol segítőre találhatok, semmiféle fáradságtól sem riadnék vissza, hogy fölkeressem. Mutasd meg hát, Uram, hogy

⁵⁰ A spanyol uralkodók a XV. század vége óta viselték a „katolikus király” kitüntető címet.

⁵¹ A Domonkosrendi De Pellaros Vilmos volt. – Monumenta 50.

hol találom meg. Még ha egy kutyát kellene is követnem, hogy segítsen rajtam, még azt is megtenném.”

24. Mialatt ilyen gondolatok foglalkoztatták, közben nagyon heves kísértés ösztönözte, hogy cellája nagy ablaknyílásán át vesse le magát; ez éppen a hely mellett volt, ahol imádkozni szokott. Belátta, hogy vétek volna eldobni magától az életet. Ismét hangosan kezdett fohászni: „Uram, nem teszek olyant, ami megbántana téged.” E szavakat, akárcsak az előbbieket, többször ismételte.

Eközben eszébe jutott egyik szent példája, aki, hogy megnyerjen egy óhajtott kegyelmet Istentől, mindaddig étlen maradt, míg meg nem kapta. Midőn már jó ideig latolgatta a dolgot, végül elhatározta, hogy ugyanúgy cselekszik. Elszánta magát, hogy semmit sem eszik és semmit sem iszik mindaddig, míg Isten meg nem hallgatja, vagy az éhhalál nem fenyegeti. Ha pedig bekövetkeznék az időpont, midőn a közeli halál veszedelme környékezné, és hamarosan halálra válnék, ha semmit sem ennék, úgy akkor kérne kenyeret és megenné, feltéve, hogy utolsó órájában még egyáltalán kérni és enni tudna.

25. Ez vasárnap a szentáldozás után történt. Egész héten át kitartott, anélkül, hogy magához vett volna valamit, s közben nem hagyta abba a szokott gyakorlatok végzését, az istentisztelet látogatását és a térden állva imádkozást, még éjjélkor sem. Midőn elérkezett a legközelebbi vasárnap, melyen gyónnia kellett, mivel a legapróbb részletekig szokott mindent gyóntatójával közölni, megvallotta neki, hogy ezen a héten még semmit sem evett. Gyóntatója megparancsolta neki, hogy hagyjon fel a böjttel. Ámbár még erősnek érezte magát, mégis engedelmeskedett gyóntójának. Ezen és a következő napon megszabadult aggályaitól. De harmadnap, mely kedd volt, imádsága alatt ismét felmerült lelkében bűneinek emléke és gondolatai mintegy megszakítás nélkül elmúlt életének egyik vétkétől a másikig futottak és indítva érezte magát, hogy még egyszer megvallja azokat. E gondolatok nyomában végül is undor és unottság fogta el életmódjával szemben és valami ösztönözte, hogy felhagyjon vele. Midőn már ebbe a helyzetbe jutott, úgy tetszett az Úrnak, hogy mintegy felébresztette álmából.

Amaz oktatások révén, melyeket Istentől nyert, némi tapasztalatot szerzett a különféle szellemek megkülönböztetésében, így azután vizsgálni kezdte a módozatokat, melyekkel az a szellem közeledett feléje. Nagy elszántsággal elhatározta, hogy ezután semmit sem gyónik már meg az elmúlt dolgokból. Ettől a naptól fogva a jövőre nézve megszabadult aggályaitól, s biztosra vette azt, hogy csak azért szabadult meg, mivel a mi Urunk nagy irgalmasságában meg akarta menteni.

26. A hét órai imádságon kívül még azzal foglalkozott, hogy néhány lelket, kik felkeresték, előbbre segített a lelki életben. A nap szabadon maradt részében az isteni dolgokról elmélkedett azzal kapcsolatban, amit az illető napon már átgondolt vagy olvasott. Ha nyugovóra tért, magasztos megismerésekben és szokatlan vigasztalásokban részesült, melyek sokat elvettek abból az időből, melyet alvásra szánt, ami különben sem volt bőséges. Miután néhányszor meghányta-vetette önmagában a dolgot, úgy gondolta, hogy úgy is oly sok időt állapított meg az Istennel való társalgásra és különben a nap többi része is rendelkezésére áll erre a célra; sőt kételkedni kezdett, vajon azok a megismerések a jó szellemtől származnak-e. Végül arra a következtetésre jutott, hogy jobb lesz, ha nem foglalkozik az illető megismerésekkel és a kiszabott időt alvásra fordítja. Így is tett.

27. Kitartott ama szokása mellett, hogy húseledelt nem vett magához, és e tekintetben oly szilárd volt, hogy egyáltalán nem gondolt e szokás megváltoztatására. Egyik nap kora reggelén a felkelés után egy fogás evésre elkészített hús oly világosan jelent meg előtte,

mintha testi szemével látta volna, pedig azelőtt semmiféle vágya nem volt a hús után; és egyúttal erősen ösztönözte valami akarát, egyezték bele a gondolatba, hogy a jövőben ismét eszik húst. Ámbár jól emlékezett előbbi elhatározására, mégsem maradhatott semleges, hanem szinte kényszerítette valami arra az elhatározásra, hogy ismét fog enni húst. Midőn később elmondotta gyóntatójának a történeteket, az figyelmeztette, vigyázzon hátha kísértés. A tünemény érett megfontolása után már nem kételkedett, hogy az volt.

Isten úgy bánt vele ebben az időben, mint a tanító szokott bánni oktatás közben a gyermekkel. Talán azért, mert tanulatlansága miatt nehézkes volt az értelme; akár mivel senkije sem volt, aki oktatta volna; akár mert szilárd és magától Istentől beléoltott akaratot érzett, hogy szolgáljon neki. Mindenesetre határozottan, és mindig meg volt róla győződve, hogy Isten valóban úgy bánt vele, és úgy véli, hogy megsértené az isteni Fölséget, ha ezt kétségbe vonná. Szolgáljon e tény megerősítésére a következő öt pont.

28. Először. Nagy ájtatossággal viseltetett a Szentháromság iránt, és naponként külön-külön imádkozott mind a három személyhez. Mivel a Szentháromsághoz, mint ilyenhez is imádkozott, eszébe ötlött a gondolat, hogy tulajdonképpen négyszeresen imádkozik a Szentháromsághoz. De ez a gondolat kevés vagy egyáltalán semmiféle fejtörést sem okozott neki, mert csekély jelentőségűnek tartotta.

Amint egyik nap a nevezett kolostor⁵² lépcsőjén a boldogságos Szűz zsolozsmáját imádkozta, lelke elragadtatásba esett, miközben a Szentháromságot három orgonasíp képében szemlélte.⁵³ Ezt a látomást oly sok könny és sóhaj kísérte, hogy nem volt képes tartóztatni magát.

Midőn ugyane reggel részt vett a templomból kiinduló körmenetben, étkezés idejéig nem tudta visszatartani könnyeit. Az étkezés után pedig semmiről sem tudott úgy beszélni, mint a Szentháromságról, miközben sok és a legkülönbélebb hasonlatokat használta, s nagy örömet és vigasztalást érzett. Ez a benyomás oly élénk volt, hogy egész életén át megmaradt, és mindig nagy ájtatosságot érzett, valahányszor a Szentháromsághoz imádkozott.

29. Másodszor. Más alkalommal nagy lelki öröm töltötte el, midőn lélekben szemlélte, hogyan teremtette Isten a világot. Úgy tűnt fel, mintha valami fehérséget látna, melyből bizonyos sugarak indultak ki, és mintha ezekből teremtené Isten a világosságot. De ezeket a dolgokat nem tudta jól kifejezni, és a lelki megvilágosításokat, melyeket Isten abban az időben mintegy lelkébe vetített, nem egészen hűen őrizte meg emlékezetében.

Harmadszor. Még manresai tartózkodása alatt, ahol körülbelül egy évet töltött, engedett a korábban gyakorolt, és a már említett túlzó szigorúságából, amióta Isten vigasztalni kezdte, és hogy észrevette a gyümölcsöket, melyeket a lelkek vezetésében elért. Újra nyírta körmeit és haját is.

Midőn egyik nap ugyanebben a városkában a nevezett kolostor⁵⁴ templomában misét hallgatott, az Úr teste felmutatása idején lelki szemével fehér sugarakat látott, melyek felülről szállottak alá. Ámbár oly hosszú idő után nem képes pontosan leírni ezt a tüneményt, de amit látott, az volt, hogyan van jelen a mi Urunk Jézus Krisztus az oltáriszentségben.

⁵² A Domonkosrendűek kolostora.

⁵³ Ignác már egy évre megtérése után annyira előrehaladt az életszentségben, hogy Isten a lelki élet természetfölötti jelenségeire méltatta. – Miért említi az orgonasípról vett hasonlatot? Mások talán semmitmondónak találják a képet, de Ignácra soha el nem mosódó benyomást gyakorolt és a hittitok mélyebb megértésére segítette. Azért használja ezt a hasonlatot, mert ez magában nem indokolja meg nagy meghatottságát, és mintegy jelezni akarja, hogy a benyomást csak Isten közreműködése idézhette elő, nem pedig a kép szemlélete. Vagyis a látomás igazi volt, nem káprázat. – Kneller 15; – vö. még Jablonkay I 76 kk.

⁵⁴ A Domonkosrendűek kolostora.

Negyedszer. Lelki szemével gyakran és hosszú időn át szemlélte imádsága közben Krisztus emberségét. Az alak, mely megjelent neki, fehéres test volt, mely nem volt igen nagy, de nagyon kicsiny sem; tagjait mégsem tudta megkülönböztetni. E látomásban sokszor részesült Manresában. Ha azt mondaná, hogy húszszor vagy negyvenszer, akkor sem állítana valótlanul.

Ismét részesült e látomásban, midőn Jeruzsálemben időzött, és azután még egyszer útközben, Pádua közelében. A boldogságos Szület is látta hasonló alakban, de egyes tagjait nem tudta megkülönböztetni.

Ezek a jelenések nagyon megerősítették akkoriban, és olyan hitszilárdságot kölcsönöztek neki, hogy gyakran gondolta magában: Még akkor is, ha a Szentírás nem léteznék, mely megtanítana az illető hittitkokra, kész volna meghalni érettük, egyedül a kapott látomások miatt.

30. Ötödször. Egyszer egyik templomba ment, hogy elvégezze ájtatosságát. A templom, úgy hiszem, Szent Pálról volt elnevezve,⁵⁵ és valamivel több, mint mérföldnyi távolságra feküdt Manresától. Az odavezető út a folyó mentén haladt. Midőn jámbor gondolataiba elmerülve jó darabig előrehaladt, arccal a mélyben tovahömpölygő folyó felé fordulva leült. Amint ott ült, nyílani kezdtek lelki szemei, nem abban az értelemben, mintha látomása lett volna, hanem amennyiben sok kérdést megértett és megismert, melyek részben a lelki életre, részben a hitre és részben a tudományra vonatkoztak, és oly nagy megvilágosítással voltak összekötve, hogy minden új színben tűnt fel előtte.

De lehetetlen mindent, amit annak idején átértett, közölnie, jóllehet nagyon sok volt az. Csak azt mondhatja, lelkét oly nagyfokú világosság töltötte el, hogy úgy véli, ha mindazokat a kegyelmeket, melyeket egész élete folyamán az elmúlt 62-ik életévéig Istentől nyert, és mindazt, amit tudás által elsajátított, összegezné és egybefoglalná, még akkor sem kapott annyit, mint ez alkalommal.

31. Lelke annyira megvilágosodott maradt emez élménye folytán, hogy úgy látta, mintha más emberré lett volna és más értelmet kapott volna az előbbi helyett. Midőn a megvilágosodás már jó ideig tartott, a közelálló kereszthez ment, és térden állva adott hálát Istennek. Ekkor ismét mutatkozott az a tünemény, mely már sokszor szeme előtt lebegett, és sohasem tudta, hogy mi az, ti. az a fentebb említett sokszemű valami, mely oly szépnek látszott. De most a kereszttel világosan látta, hogy ez a valami már nem olyan színpompás többé, mint rendesen, és akarata határozott igenlése mellett világosan felismerte benne a gonosz lelket. Még később is hosszú időn át gyakran megjelent, de megvetése bizonyosságul mindannyiszor elűzte magától a zarándokbottal, melyet rendesen kezében tartott.

32. Mialatt egyszer Manresában betegen feküdt, heves láza miatt olyan halálveszély fenyegette, hogy biztosra vette közeli halálát. Közben hirtelen támadt gondolata azt súgta neki, hogy a kegyelem állapotában van. Ez a gondolat annyira lefoglalta, hogy semmi egyebet sem tehetett, csak ellene küzdött, és saját bűneit idézte vissza emlékezetébe. Ez a gondolat jobban kínozta, mint maga a láz. Ámbár nagyon igyekezett a gondolatot legyőzni, de nem volt képes föléje kerekedni.

Midőn a láz kissé alábbhagyott, és nem lebegett többé halálveszedelemben, esdve kért néhány előkelő hölgyet, kik látogatására jöttek, hogyha még egyszer haldokolni látják, akkor Isten iránti szeretetből hangosan kiáltsák feléje, hogy bűnös, és gondoljon vissza azokra a sértésekre, melyekkel Istent megbántotta.

⁵⁵ A Szent Pál-templom ma is áll és a Cardoner folyótól balra fekszik a sanvicentei út mellett. – Feder 127.

33. Más alkalommal, midőn Valenciából Itáliába hajózott,⁵⁶ nagy vihar támadt, és eltörte a hajó kormányrúdját. A veszély akkora volt, hogy ő maga és többen a hajón levők közül úgy vélekedtek, hogy természetes úton nem kerülhették el a halált. Mialatt lelkiismeretét pontosan megvizsgálta és a halálra előkészült, nem volt képes bűnei miatt félelmet gerjeszteni önmagában vagy aggodalmat afelől, hogy elkárhozik. Csak amiatt érzett nagy megszégyenülést és bánatot, hogy nem jól használta fel azokat az adományokat és kegyelmeket, melyeket Isten, a mi Urunk ajándékozott neki.

Máskor pedig, 1550-ben történt, egy súlyos betegség következtében válságosra fordult állapota. Ő maga, és sokan mások is azt hitték, hogy ez lesz végső betegsége. Midőn ebben az időben a halálra gondolt, arra a gondolatra, hogy meg fog halni, oly nagy örömet és akkora lelki vigasztalást érzett, hogy könnyben úszott. Ez az állapot végre annyira állandósult, hogy gondolatait gyakran egyszerűen elterelte a haláltól, hogy túl sokat ne élvezze ezt a vigaszt.

34. Midőn a tél beköszöntött⁵⁷, nagyon súlyos betegségbe esett. A városi hatóság ápolás végett bizonyos Ferrera nevű egyén szülőinek házába vitette, aki később Faria Boldizsár⁵⁸ szolgálatába állott. Nagy gonddal ápolták. Sok előkelő úrnő már ekkor nagy tiszteletet tanúsított irányában, s hogy ezt be is bizonyítsák, fölkeresték, és éjjel virrasztottak mellette.

Midőn ebből a betegségből kigyógyult, továbbra is nagyon gyöngé maradt, és sokat szenvedett gyomorbaja miatt. Mind ez okok, mind a nagy téli hideg miatt sürgetve kérték, hogy meleg ruhát és cipőt húzzon, és fődje be fejét. El is érték, hogy két barnás színű és durva szövésű ruhát és ugyanilyen anyagból készült alacsony, félig kalap, félig sapka, fejkendő öltött magára. Már ebben az időben nagyon erősen vágyódott, hogy lelki dolgokról társaloghasson és néhány olyan személyt találjon, akik erre képesek volnának.

⁵⁶ 1535 vége felé történt. – Jablonkay I 220.

⁵⁷ A megelőző kitérés után (28–33. szám alatt) ismét a manresai eseményeket vázolja.

⁵⁸ Faria 1550 körül III János portugál király római követe lett, és mint ilyen sokszor tárgyalt Ignáccal. – Feder 127.

4. Jeruzsálem felé. 1523. február–augusztus

Vándorúton. – Barcelonában. – Utazás Rómába. – Az örök városban. – Velencében. – A tengeren. – Jeruzsálem felé.

35. Eközben elközelgett az idő, melyet a Zarándok Jeruzsálembe való elutazására kitűzött. **(35.)** Az 1523-ik év elején útra kelt Barcelona felé, hogy ott hajóra szálljon. Ámbár néhányan ajánlkoztak, hogy elkísérik, egyedül akart utazni, mert minden igyekezete arra irányult, hogy egyedül Istenbe helyezze bizalmát. Midőn egyik nap erősen ösztökélték, hogy vigye magával a megnevezett kíséret, hisz sem az olasz, sem a latin nyelvben nem jártas; szeme elé állították azt a nagy hasznot, mely ebből származik, és sürgetve ajánlották azt a kíséret, ekkor kijelentette nekik: Mégha a Cardonai⁵⁹ herceg fia vagy testvére lenne is az illető, akkor sem utaznék kíséretében, mert a szeretet, hit és remény hármasságának birtokában akar maradni. Ha maga mellé venné a kíséret, tőle várna segítséget, ha éhezne; s ha elesne, elvárna tőle, hogy fölkelés közben támogassa; belé helyezné bizalmát és hozzá vonzódnék; de ő egyedül Istenbe akarja helyezni bizalmát és reményét, és egyedül csak őt akarja szeretni. Amit így kimondott, azt ugyanúgy érezte is szívében.

Ilyen gondolatok közben élénk vágya támadt, hogy ne csak kíséret, hanem minden útravaló nélkül is menjen a hajó födélzetére. Midőn a hajóra való fölveteléről kezdett tárgyalni, kieszközölte, hogy a hajó kapitánya ingyen vette fel, mivel nem volt pénze, de csak azzal a föltétellel, ha elégséges kétszersültet visz magával a hajóra táplálékkul. Másként semmiképpen sem engedték volna föl.

36. Midőn kétszersült után járt, nagy lelkiismeret furdalások lepték meg: „Ez az a bizalom és hit, melyet Istenbe vetettél, hogy nem fog cserbenhagyni téged?” E kétségek hevesen léptek föl, s nagyon sok gondot okoztak neki. Mikor végre nem tudta már, hogy mihez fogjon, mert elfogadható érvek szóltak mindkettő mellett, elhatározta, hogy gyóntatója kezébe helyezi az ügyet. Előadta tehát neki, hogy mennyire vágyódik a tökéletesség elérésére, és mindarra, ami Isten nagyobb dicsőségére szolgál. Azután elébe tárta az okokat, melyek kétséget támasztottak benne afelől, vajon vigyen-e magával útravalót. Gyóntatója úgy döntött, hogy csak kéregesse össze, és vigye magával a szükséges edelét.

Mikor egyik előkelő úrnőtől alamizsnát kért, megkérdezte tőle, hogy hova akar vitorlázni. Rövid ideig habozott, hogy megmondja-e neki. Végre is nem mert többet elárulni, minthogy Itáliába és Rómába utazik. Az úrnő mintegy megrémülve kiáltott fel: „Rómába akar utazni? Nem tudom, milyen állapotban térnek vissza azok, akik oda mennek.” Azt akarta mondani, hogy az ilyen utasok aligha tesznek előmenetelt Rómában a lelki életben. Az ok, amely miatt nem mert megmondani, hogy Jeruzsálembe utazik, az volt, mert attól tartott, hogy hiú dicsőségshajhász lesz. Ez a félelem annyira gyötörte, hogy sohasem mert elárulni, hogy honnan származik, és melyik családhoz tartozik.

Midőn a szükséges kétszersült együtt volt, hajóra szállott. Még a parton észrevette, hogy az ajtóknál kéregetett összegből öt vagy hat kisebb értékű pénzdarab⁶⁰ maradt nála, – mert koldulással tartotta fenn magát. A parton álló padon hagyta a fölös pénzt.

⁵⁹ Előkelő cataloniai család, melynek feje Cardonai Folch Nándor Rajmond herceg volt abban az időben. – Monumenta 57.

⁶⁰ Spanyol neve: blanca; kis ezüst pénz.

37. Miután valamivel több, mint húsz napig időzött Barcelonában, hajóra ült. A hajóra szállást megelőző napokban szokása szerint fölkereste Barcelonában a lelki életet élő egyéneket, még ha a várostól messze eső remeteségben laktak is, hogy társalogjon velük. De sem Barcelonában, sem manresai tartózkodása ideje alatt nem talált olyan lelkeket, akik képesek lettek volna kívánsága szerint segíteni. Úgy látta, hogy egyedül az a feljebb említett manresai nő,⁶¹ aki azt mondta neki, hogy kéri Istent, hogy jelenjék meg neki Jézus Krisztus, hatolt be mélyebben a lelki dolgokba. Így történt azután, hogy mikor eltávozott Barcelonából, amaz erős vágya is eltűnt, hogy a lelkiéletben jártas egyéneket fölkeresse.

38. Utazás közben oly erős szél kapta őket hátba, hogy Barcelonától Gaetáig öt nap és éjjel utaztak, de a sok vihar miatt gyakori félelem közt lebegtek. Azon a vidéken, melyre léptek, mindenütt pestistől tartottak. Ő azonnal a partraszállás után Róma felé indult. A hajó utasai közül néhányan vele tartottak: egy anya fiúnak öltözött serdülő lányával és még egy fiatalember. Ezek vele mentek, mert ők is koldulás után éltek.

Egy majorsághoz érve, nagy tűz köré gyűlt katonákat láttak, kik enni adtak nekik, és borral kínálták őket. Majd szétválasztották az utasokat. Az anya és lánya egyik szobában fent ékeztek, a Zarándok a fiatalemberrel együtt az istállóban. A Zarándok éjfél körül nagy lármát hallott felülről, és mikor fölkel, hogy utánanézzon, mi történt, az anyát és lányát a ház pitvarában találta, mindketten hevesen zokogtak, és arról panaszkodtak, hogy erőszakot akarnak elkövetni rajtuk. Oly nagy bosszúság fogta őt el emiatt, hogy hangosan kezdett kiáltozni: „Hogy lehet ilyesmit tűrni?” s hasonló szemrehányásokat tett, és pedig oly nyomatókkal, hogy a házban tartózkodók mind megdöbbenek, de senki sem mert kikezdeni vele. A fiatalember közben elfutott, és ők hárman még az éjjel útra keltek.

39. Mikor egyik nem messze fekvő városhoz értek, a kapukat zárva találták. Mivel nem mehettek be a városba, az éjet mindhárman egy közeli templomban töltötték, amelybe az eső is behatolt. Reggel sem akarták megnyitni előttük a város kapuit. Kint nem juthattak alamizsnához még akkor sem, midőn egyik várhoz mentek, melyre a közelben bukkantak. A Zarándokon itt nagy gyöngeség vett erőt, részben a tengeri utazás megerőltetései, részben a többi fáradság miatt. Mivel nem volt képes továbbmenni, visszamaradt. Az anya és a leány tovább haladtak Róma felé.

Ugyane napon nagy embertömeg özönlött ki a városból. Mikor megtudta, hogy a vidék úrnője is ott van, fölkereste, és előadta neki, hogy nagyfokú gyöngesége miatt érzi magát oly rosszul, és kérte, engedje meg, hogy a városba léphessen, és segítség után nézhessen. Szívesen megengedte. Koldulni kezdett a városban, és bőséges pénzbeli⁶² alamizsnát kapott. Kétnapi pihenés után ismét folytatta útját, és virágvasárnap megérkezett Rómába.

40. Mindazok, akik vele beszéltek és tudták, hogy a jeruzsálemi útra nincs pénze, le akarták beszélni az utazásról és sok érveléssel bizonyították annak lehetetlen voltát, hogy pénz nélkül helyet kapjon a hajón. De ő annyira biztosra vette lelkében, hogy találni fog módot a jeruzsálemi út megvalósítására, hogy kételkedni sem tudott felőle. Miután részesült VI. Adorján pápa áldásában, útnak indult Velence felé. Ez nyolc vagy kilenc napra húsvét után történt.

Még hat vagy hét arany volt nála, melyeket Velencétől Jeruzsálemig tartó útjára adtak neki. Elfogadta a pénzt, mert maga is félt attól, amit mások folyton hangoztattak, hogy másképpen nem juthat át. Rómából elutazása után másodnapra kezdte már belátni, hogy e

⁶¹ Vö. 21 sz. alatt közöltekkel.

⁶² Spanyolul: muchas quatrines. A quatrino olasz pénznem volt, 1/60 líra. Jelentette az aprópénzt is.

tettében bizalomhiány vezette. Nagyon bántotta, hogy elfogadta az aranyakat, és azon gondolkodott, hogy nem lenne-e jobb megszabadulni tőlük. Végül elhatározta, hogy nagylelkűen kiosztja a szembejövők között, kik többnyire szegények voltak. Így is tett. Ennek következtében csak kevés aprópénze maradt, mikor Velencébe érkezett, amennyi a legközelebbi éjszakai megszállás miatt szükséges volt.

41. Velencébe menet mindenütt a házak oszlopcsarnokában éjszakázott, mert a pestisveszedelem elhárítására felállított örök nem engedték be a házakba. Egyszer megtörtént vele, hogy kora reggel a fölkeléskor egy férfival ütközött össze, aki, mihelyt meglátta sápadt arcát, nagyon megijedt és elszaladt.

Így érkezett meg Chioggiába. Itt azt mondták neki és társainak, kik vele tartottak, hogy aligha engedik be őket Velencébe. Társai elhatározták, hogy Páduába mennek, és egészségi bizonyítványt szereznek. Ő is velük ment. Mivel nagyon gyorsan haladtak, nem tudott lépést tartani velük. Midőn beesteledett, magára maradt a nagy mezőségen. Amint így egyedül volt, megjelent neki Krisztus a szokott és följobb ismertett⁶³ alakban, és nagyon megvigasztalta. E vigasztalás által megerősödve, és anélkül, hogy bizonyítványt hamisított volna, amit véleménye szerint útitársai megtettek; a következő nap kora óráiban Pádua városkapujához érkezett, és belépett rajta. Az örök semmit sem kérdeztek tőle. Ugyanígy történt elutazásakor is. Útitársai nagyon csodálkoztak ezen, kik eközben már megszerezték az útlevelet Velencébe, míg ő maga egyáltalán nem törődött vele.

42. Midőn Velencébe érkeztek, az örök beszállottak bárkájukba, hogy mind megvizsgálják a bennlevőket, ahányan csak voltak. Egyedül őt hagyták békében. Velencében abból élt, amit összekéregetett, és a Szent Márk téren aludt. Sohasem törekedett a császár követének házáat fölkeresni⁶⁴ és arra sem fordított különösebb gondot, hogy az átkeléshez szükséges dolgok után járjon. Egészen biztosra vette, hogy Isten módot nyújt neki jeruzsálemi útja megvalósítására. E hite annyira szilárd volt, hogy a felhozott érvek és ellenvetések sem tudták megingatni.

Egyik nap találkozott egy gazdag spanyollal, aki megkérdezte, hogy mivel foglalkozik, és hova akar utazni. Midőn értesült szándékáról, meghívta házába ebédre, és néhány napon át az elutazásig magánál tartotta. A Zarándok már manresai tartózkodása óta szokásává tette, hogy étkezés közben sohasem beszélt az asztalnál, csak ha felelni kellett. De figyelemmel hallgatta a többiek beszélgetését, és megjegyzett néhány dolgot, hogy belőlük kiindulva Istenre és a lelkiekre terelje a társalgást. Étkezés után e gondolatokkal kezdte a beszélgetést.

(43.) Annyira megkedvelte őt a derék ember és vele együtt egész háznépe, hogy maguknál akarták tartani, és sürgetve kérték, hogy maradjon náluk. A vendéglátó a velencei dogéhoz⁶⁵ is elvezette őt, hogy megbeszélje vele ügyét, azaz belépési engedélyt és kihallgatást eszközölt ki számára. Miután a dogé a Zarándokot meghallgatta, meghagyta, hogy vegyék föl arra a hajóra, mellyel a kormányzást intéző hivatalnokok Ciprusba utaztak.

43. Abban az évben sok Jeruzsálemben törekvő zarándok gyűlt össze. Legtöbben az új szerencsétlenség, Rhodos elfoglalásának hírére ismét visszatértek otthonukba. De még mindig tizenhármán szálltak fel az előbb elinduló zarándokhajóra, míg nyolcan vagy kilencen visszamaradtak, hogy a hivatalnokok hajóján keljenek útra. Midőn már-már kifutott a hajó a tengerre, a mi Zarándokunkat heves lázzal járó rosszullet fogta el, mely miután néhány napig

⁶³ Vö. 29. sz. alatt: Negyedszer c. bekezdést.

⁶⁴ Sanchez Alfonz volt V Károly velencei követe. – Monumenta 61.

⁶⁵ Gritti András; képét Tizian festette meg; látható a bécsi Czernin-képtárban.

gyötörte, ismét elhagyta. A hajónak azon a napon kellett elindulnia, melyen ő könnyítőszerrel vett be. A házbeliak megkérdezték az orvost, hogy tanácsos-e felszállania a Jeruzsálembe vivő hajóra. Az orvos azt válaszolta, hogy ha ott akar eltemetkezni, akkor csak menjen a hajóra. Ő mégis hajóra ült, és még aznap elindult.⁶⁶ Oly heves hányás vette elő, hogy megkönnyebbült általa és lassanként teljesen egészséges lett újra.

(44.) A hajón, amelyen utazott, nyíltan folyó szemérmetlen és szégyenletes üzelmeket komolyan megfeddette. A hajón levő spanyolok figyelmeztették, hogy ne tegye, mert a hajó személyzete már arról tanácskozott, hogy az egyik szigetre kiteszi. Tetszett a mi Urunknak, hogy hamarosan Ciprus szigetéhez értek.⁶⁷ Itt a zarándokok elhagyták a hajót, és szárazföldön a tízmérföldnyi távolságra levő Las Salinas kikötőbe mentek, és a zarándokhajóra szálltak. Itt sem vitt magával más útravalót, mint Istenbe vetett bizalmát, éppen úgy, mint a másik hajón is tette, melyről előbb volt szó. Egész idő alatt gyakran megjelent neki a mi Urunk, s sok vigasztalást és erőt adott neki; úgy jelent meg, mint valami aranyból való nagy kerekesség, mely előtte lebeg a magasban.

⁶⁶ 1523. július 14-én indult a hajó Velencéből. – Feder 127.

⁶⁷ A kikötő, ahol kiszálltak, valószínűleg Amathus (Limisso) volt. – Vö. Monumenta 62.

5. A Szentföldön. 1523. szeptember–november

Megérkezés. – Jeruzsálemben akar maradni. – Akadályok. – Olajfák hegyén. – Vigasztalások.

44. Ciprusból való elutazásuk után Jaffába⁶⁸ értek a zarándokok. Innen, a szokást betartva, számarháton vonultak tovább Jeruzsálem felé, és midőn kétmérföldnyi közelségbe jutottak, Manes Didák nevű spanyol, nyilván előkelő ember, nagy kegyelettel azt mondta a zarándokoknak, hogy nemsokára olyan helyre érnek, ahonnan már láthatják a szent várost, jó lenne, ha előkészítenék szívüket-lelküket, és hallgatásba merülve haladnának előre. **(45.)** Tetszett a javaslat, azért mindegyikük megkezdte a magábaszállást.

Kevéssel előbb, hogy arra a helyre jutottak, ahonnan a várost megpillanthatták, leszálltak a földre, mert észrevették, hogy a szerzetesek kereszttel várják őket. A város láttára a Zarándok nagy vigasztalást érzett. Ugyanezt mondták a többiek is, bennük is általános volt azzal az örömmel együtt, mely nem lehetett természetes eredetű. Ugyanezt az ihletett hangulatot érezte a Zarándok, valahányszor a szent helyeket látogatta.

45. Erősen elhatározta, hogy Jeruzsálemben marad és újra meg újra fölkeresi a szent helyeket. Az volt további szándéka, hogy emez ájtatossági gyakorlatán kívül a lelkeken is segít. E célból magával vitte a ferences házfőnökhöz intézett ajánlóleveleit, és miután átadta neki őket, feltárta előtte, hogy a városban szándékozik maradni, mivel eleget óhajt tenni kegyeletének. Másik szándékáról hallgatott, ti, arról a vágyáról, hogy hasznára lehessen a lelkeknek. Ezt senkivel sem közölte, míg az előbbiről sokszor és nyíltan beszélt.

A házfőnök azt felelte, hogy nem látja, miképpen lehetséges ottmaradása; rendházuk akkora ínséget szenved, hogy a szerzeteseket is alig tudja eltartani, és emiatt el is határozta, hogy néhányukat visszaküldi a zarándokokkal Nyugatra. A Zarándok azt válaszolta, hogy semmit sem kíván a háztól, hanem csak azt kéri, hogy hallgassák meg néha gyónását, ha evégett megjelenék náluk. Erre azt felelte a házfőnök, hogy így megvalósítható; de várjon addig, míg a rendtartományi főnök, aki éppen Betlehemben volt, visszatér. – Úgy vélem, hogy ő volt a legfőbb rendi előljáró a Szentföldön.⁶⁹

46. Ez az ígéret megnyugtatta a Zarándokot, és felkészült, hogy néhány levelet írjon lelki személyeknek Barcelonába. Eggyel már el is készült, és éppen a másodikkal volt elfoglalva, – ez a zarándokok elutazása előestéjén történt, – mikor a tartományi rendfő és a házfőnök megbízásából érte jöttek és hívták. Az előbbi eközben már visszaérkezett.

A tartományfőnök jóságos szavakkal elmondta neki, hallott arról az épületes szándékáról, hogy a szent helyeken akar maradni. Az ügyet gondosan megfontolta, de tekintve másokkal tett tapasztalatát, az a meggyőződése, hogy ez nem lehetséges. Sokan akarták ugyanezt megvalósítani, egyesek fogságba estek, mások meghaltak, s rendjére hárul a kötelesség, hogy a foglyokat kiváltsa. Legyen csak készen, hogy másnap visszautazhasson a zarándokokkal.

Ő így válaszolt: az egyszer eltökélt elhatározása szilárd, és az a véleménye, hogy semmi áron sem mondhat le föltételének megvalósításáról. Szerényen értésére adta, hogy semmiféle félelem miatt sem áll el szándékától, még akkor sem, ha a tartományfő nem helyesli, kivéve, ha olyan dolgról van szó, mely bűn terhe alatt kötelezi. Erre azt felelte a tartományfőnök, az

⁶⁸ A zarándokok útját részletesen leírta a zürichi származású Füssly Péter, aki ugyanavval a hajóval utazott, melyen Ignác is volt. Arról nincs írott emlék, hogy közelebbi kapcsolatba léptek-e egymással, vagy sem. Vö. Böhmer: Studien zur Geschichte der Ges. Jesu. I. Texte 5 kk.; idézve Feder 128.

⁶⁹ Az utolsó keresztes hadjárat óta a ferencesek voltak a Szentsír őrői. A latin pátriárkai szék visszaállításáig (1848) a rend tartományfőnöke volt a Szentföld őrje és egyúttal főpásztora is.

apostoli Szentszék felhatalmazta őket, hogy elküldhessék, vagy ott tarthassák azokat, akiket akarnak, sőt ki is közösíthessék azt, aki nem akar engedelmeskedni. A jelen esetben az a meggyőződésük, hogy nem maradhat.

47. Midőn meg akarta mutatni a bullákat, melyek felhatalmazták őket a kiközösítés kimondására, nem szükséges külön megnéznie, mondotta a Zarándok, mert hisz nekik egyházi állásuk miatt. Ha már egyszer ez a véleményük, és megvan az említett felhatalmazásuk, akkor engedelmeskedni akar.

Ez ügy elintézése után visszatért előbbi szállására. Itt nagy vágya támadt, hogy elutazása előtt még egyszer felkeresse az Olajfák-hegyét, ha már nem akarta a mi Urunk, hogy a szent helyeken maradjon. Az Olajfák-hegyén van az a kő, melyről a mi Urunk fölszállott az égbe, és még ma is láthatók rajta lába nyomai. Ezeket akarta még egyszer látni. Anélkül, hogy szólt, vagy vezetőt fogadott volna, – azokat ugyanis nagy veszedelem fenyegette, akik török vezető nélkül tették meg az utat, – titokban elvált a többitől, és egyedül ment az Olajfák-hegyére. Az örök nem akarták beengedni. Nekik ajándékozta kis kését írótaskájából, melyet magával hordott. Miután bőséges vigasztalás közben elvégezte imádságát, még Bethfagéba óhajtott menni. Ide érkezve észébe jutott, hogy nem nézte meg pontosan az Olajfák-hegyén, hogy melyik oldalon volt a jobb láb és melyiken a bal. Ezért ismét visszatért, és, úgy hiszem, ollóját ajándékozta az öröknek, hogy megengedjék neki a belépést.

48. Midőn megtudták a kolostorban, hogy vezető nélkül távozott, a szerzetesek nagy szorgalommal láttak fölkereséséhez. Miközben lefelé jött az Olajfák-hegyéről, egy a harmad rendhez tartozó kereszténnyel találkozott, aki a kolostorban szolgált. Nagy botjával megfenyegette, nagyon haragos arcot vágott, és úgy tett, mintha el akarná verni; majd hozzálépett és durván megragadta karját. Ő készségesen hagyta magát vezetni, azonban a jó ember nem engedte el többet. Mialatt így mintegy a harmad rendi foglya ment az úton, a mi Urunk nagy vigasztalásban részesítette. Úgy tűnt fel, mintha Krisztust látná mindig maga fölött járni. Ez a nagy vigasztalás mindaddig tartott, míg a kolostorig nem ért.

6. Visszatérése Spanyolországba. 1523. november–1524. január

Háborgó tengeren. – Ismét Velencében. – Genua felé. – Bántalmak. – Visszatér Barcelonába.

49. Másnap fölszedték a horgonyt. Ciprusba érkezésük után különféle hajókra szálltak fel a zarándokok. Három vagy négy Velencébe induló hajó állt a kikötőben. Az első török hajó volt; a második nagyon kis jármű volt; a harmadik, gazdagon felszerelt és hatalmas hajó, egyik vagyonos velencei polgár tulajdonát képezte. Néhány zarándok kérte a hajó kapitányát, hogy vigye magával a Zarándokot. Midőn megtudta, hogy nincs pénze, vonakodott, ámbár sokan kérték, s többek között nagyon dicsérték a Zarándokot. A kapitány erre azt felelte, ha valóban szent, akkor keljen át gyalog a tengeren, amint Szent Jakab tette, vagy hasonló módon. A kis hajó kapitányától könnyen megnyerték ugyanezek a közbenjárók, amit kértek.

Kedvező szél kerekedett, és így egyik nap reggelén elindultak. Estére kelve vihar támadt, és szétszórta a hajókat. A nagy hajó még egészen közel Ciprus zátonyain pusztult el, csak a személyzet menekült meg. A török hajó utasaival együtt tönkrement a viharban. A kis hajó is sokat küszködött, de végre Apulia partján szárazföldet ért. Nagyon kemény tél volt akkor, nagy hideg uralkodott, és havazott. A Zarándok nem viselt más ruhát, mint durva anyagból készült és csak térdig érő nadrágot, mely födetlenül hagyta alsó lábszárát, továbbá cipőt és fekete szövetből készült köntöst, mely elöl nyitott, és a vállán szakadozott volt, és rövid prémszegélyes kabátot.

50. 1524. január közepe táján érkezett Velencébe. A Ciprustól idáig tartó tengeri út az egész november és december hónapot és január első felét igénybe vette. Velencében találkozott ama két ismerőse közül egyikkel, akik jeruzsálemi útja előtt befogadták házukba. 15 vagy 16 gyulatallért⁷⁰ és egy darab szövetet adott neki alamizsna gyanánt, melyet ő többször összehajtva a nagy hideg miatt gyomrára tett.

Mióta a Zarándok felismerte, Isten nem akarja, hogy Jeruzsálemben maradjon, állandóan azon gondolkozott, mit tegyen ezután. Mindinkább arrafelé hajlott, hogy egy ideig tanul, mert így nagyobb hasznára lehet a lelkeknek. Ezért elhatározta, hogy Barcelonába megy. Így utazott el Velencéből Genuába.

Mikor egyik nap Ferrara főtemplomában volt, és ájtatosságát végezte, egy koldus alamizsnát kért tőle. Egy márkát, azaz egy öt garasost adott neki. Követte a második, ennek már valamivel nagyobb értékű pénzt ajándékozott. A harmadiknak egy gyulatallért adott, mert már csak ez volt nála. Mikor a koldusok látták, hogy alamizsnát oszt, hozzásiettek. Egész pénzkészletét odaadta nekik. Még sok koldus jött össze, akik csoportba verődve kértek tőle alamizsnát. Azt válaszolta, bocsássonak meg neki, hogy nem adhat, de már semmije sincs.

51. Ferrarából megindult Genua felé. Útközben néhány spanyol katonára akadt, akik azon az éjjelen jól bántak vele és csodálkoztak, hogy választhatja azt az utat, mely a francia és a császári hadsereg között halad keresztül. Ajánlották, hogy térjen le az országútról és egy másik biztosabb úton haladjon, melyet meg is mutattak neki. Nem követte tanácsukat, hanem továbbgyalogolt az egyenes úton, míg egy leégett és elpusztított helységhez nem ért. Az éjszaka beállta előtt senkit sem talált, akitől ételt kérhetett volna.

⁷⁰ Gyulatallér, másként Julius tallér, itáliai ezüstpénz volt; a római skudi tized része. Nevét II. Gyula pápától kapta.

Naplementekor fallal körülvelt városka alá jutott. Az örök rögtön elfogták, mert kémnek nézték. A városkapu közelében egyik házikóba zárták, és vallasni kezdték, – amint már ilyen gyanú fölmerülése alkalmával történni szokott. Minden kérdésükre azt felelte, hogy semmit sem tud. Lehúzták ruháit, átkutatták mindenét, még cipőjét is, és egész testét, hogy lássák, van-e nála valami levél. Miután semmit sem tudtak kihozni belőle, a parancsnok elé hurcolták, hogy vallomásra bírja. Mielőtt elvezették volna, kérte őket, hogy engedjék felhúzni kabátját, de mivel nem adták neki vissza, úgy a fõnt említett nadrágban és köntösben vitték magukkal.

52. Menetközben a meghurcolt Krisztus alakja jelent meg a Zarándok lelki szeme előtt, de nem olyan módon, mint egyéb látomásaiban. Három utcán keresztül vonszolták. Szomorúság nélkül, sõt örvendezve és megbékélten követte őket.

Mindenkit, akárki volt az illetõ, „õn” címmel szólított meg. Ezt a szokását mindig megtartotta, mert Krisztus és az apostolok és mások is ezt a megszólítást használták. Az utcán haladva felvillant benne a gondolat, hogy jó lenne, ha a mostani döntõ órában eltekintene ama szokásától és megnagyságosurazná a parancsnokot. Azért gondolkodott így, mert félt valamelyest a valószínû megkínzástól. Mihelyt felismerte, hogy csak kísértés az egész, így szólt önmagához: „Ha így áll a dolog, akkor sem úrnak nem szólítom, tiszteletet sem tanúsítok iránta, de még kalapomat sem veszem le elõtte.”

53. Mikor a parancsnok palotájába értek, az egyik földszinti szobába vitték. A parancsnok nemsokára megjelent és megszólította, de õ az udvariasság jele nélkül és az egyes szavak között elég hosszú szünetet tartva válaszolt. A parancsnok bolondnak tartotta, és így szólt azoknak, kik odavezették: „Ez az ember hülye; adjátok vissza, ami az övé és dobjátok ki!” Alig lépett ki a palotából, máris egy spanyolra akadt, aki a városban lakott, és úgy ahogy volt, elvezette házába, megvendégelte, és éjjeli szállást adott neki.

Másnap reggel ismét fölkerelkedett, és estig folytatta útját. Ekkor egy toronyból meglátta õt két katona, kik rögtön leszálltak onnan, elfogták, és egy francia parancsnokhoz vezették. Ez többek között azt kérdezte tôle, hogy hová való. Mikor meghallotta, hogy Guipúzcoa-tartományból származik, „Én is a közelbõl való vagyok”, mondotta, – úgy látszik, hogy Bayonne környékérõl származott, – és hozzátette: „Vezessétek el, vendégljétek meg, és bánjatok vele jól!”

A Ferrarától Genuáig tartó úton sok egyeben is átesett, de mindez kevésbé volt fontos. Végre megérkezett Genuába, ahol a vizcayai Portundo⁷¹ fölismerte, kivel abban az idõben beszélt néhányszor, mikor még a katolikus király udvarában szolgált. Ez kieszközölte, hogy fölvegyék az egyik Barcelonába induló hajóra⁷². Közben nagy veszedelem fenyegette a Zarándokat, hogy a franciabarát Doria András fogságába jut, aki üldözõbe vette a hajót.

⁷¹ Don Rodrigo Portundo a spanyol királyi hajóhad fõparancsnoka volt; míg a francia hajóhadat a híres Doria András vezette. – Jablonkay I 106.

⁷² Valószínû, hogy február végén, de még a nagybõjt elõtt érkezett Barcelonába.

7. Az iskola padjain. 1524. február–1527. június

Barcelonában. – Tanulni kezd. – Akadályok. – Az alcalái főiskolán.

54. Miután a Zarándok megérkezett Barcelonába, közölte Roser Izabellával⁷³ és a nyelvtanító Ardébaló⁷⁴ iskolamesterrel, hogy tanulni szeretne. Mindkettőjüknek nagyon tetszett a terve. Az utóbbi ajánlkozott, hogy ingyen tanítja, míg az előbbi az eltartásához szükségesekről akart gondoskodni. A Zarándok ismert Manresában egy szerzetest, – úgy hiszem, Szent Bernát rendjéből,⁷⁵ – aki lelki ember hírében állott. Szívesen élt volna mellette, hogy tanuljon tőle, s így nagyobb odaadással szentelhesse magát a lelki foglalkozásokra, és nagyobb hasznára lehessen a lelkeknek. Azt válaszolta tehát nekik, hogy csak abban az esetben fogadja el ajánlatukat, ha Manresában nem találja meg a remélt lehetőséget. Midőn ide érkezett, hírül adták neki, hogy a szerzetes már meghalt.

Visszatért tehát Barcelonába, és nagy buzgósággal látott tanuláshoz. Nagyon akadályozta az előhaladásban az a körülmény, hogy fejből tanulás közben, mely a nyelvtan alapismereteinek elsajátításához szükséges, mindig új megismerések és belső átélések támadtak lelkében, és pedig oly mértékben, hogy semmit sem tudott megtanulni, és képtelen volt e gondolatokat elhárítani, akármennyire küzdött is ellenük.

55. Miközben e jelenségeken gondolkozott, így szólt önmagához: Ha imádkozom, vagy misét hallgatok, nem támadnak bennem ilyen élénk felvilágosítások. Lassanként azután arra a meggyőződésre jutott, hogy kísértéssel van dolga. Miután imádkozott, a tengerről nevezett boldogságos Szűz templomába ment, mely tanítója háza közelében állott, és egyúttal megkérte őt, hogy tartson vele, és hallgassa meg, amit a templomban közölni fog vele. Miután leültek, őszintén feltárta előtte mindazt, ami lelkében végbement és megjelölte csekély előhaladásának okát, de most neki, mint tanítójának, a következő tartalmú ígéretet teszi: „Megígérem önnek, hogy a két következő éven át nem fogom elmulasztani előadásait, amennyiben a megélhetésemhez szükséges kenyeret és vizet meg tudom szerezni Barcelonában.” Miután ezt az ígéretet nagy nyomatékkal elmondotta, soha többé nem érezte az előbbi kísértéseket.

A Manresában szerzett gyomorbaja, mely miatt többek között cipőt is húzott, már elmúlt, és jeruzsálemi útja óta a közérzete gyomrárt illetően jó volt. Ez okból barcelonai tanulmányai idején az a vágya támadt, hogy visszatér előbbi vezekléseéhez. Cipője talpát átlukasztotta, és a lyukat napról-napra bővítette; a télhideg beálltakor már csak a lábbeli felső része fődte a lábát.

56. Két év óta foglalkozott már tanulmányokkal, s pedig többek tanúsága szerint eredményesen. Tanítója bízatta, hogy menjen Alcalába, és kezdje meg a bölcsélet hallgatását. Miután egy teológiai doktor alapos vizsgálat után ugyanezt tanácsolta neki, átköltözött egyedül Alcalába⁷⁶, jóllehet – úgy vélem – már volt néhány követője. Alcalába érkezve kéregetni kezdett, és alamizsnából élt. 10–12 napig tengette így életét, mikor egyszer

⁷³ Roser Izabella (Erzsébet) barcelonai előkelő úrnő volt, aki nagyon tisztelte Ignácot és sok jót tett vele. Később rá akarta venni, hogy a nők számára is alapítson rendet; terve a szent ellenállása miatt megghiúsult. Vö. Jablonkay I 91 k. és II 174 kk. és egyebütt.

⁷⁴ A tanító teljes neve: Ardébaló Jeromos. – Vö. Astrain I 47.

⁷⁵ González rosszul emlékezett vissza, mert az illető szerzetes bencésrendű volt. – Vö. Feder 129. – Jablonkay I 108 és Genelli is ciszterciáról beszél.

⁷⁶ Ignác alcalái tartózkodásáról szóló irodalom megtalálható March. i. m. 49 k.

koldulás közben meglátta egy pap és néhány kísérője. Gúnyolni kezdték és gyalázó kifejezésekkel illették, és úgy bántak vele, mint az olyanokkal szoktak, akik egészséges létükre koldulni mennek. Éppen akkor haladt el mellettük az új Antezana-kórház előljárója, aki megszánta, magához szólította, és a kórházba vezette, ahol szobát adott neki, és minden szükségessel ellátta.

(57.) Körülbelül másfél esztendeig tanult Alcalában. Az 1524-ik év böjttjén érkezett Barcelonába, és ott két évig foglalkozott tanulmányokkal, következésképpen 1526-ban távozott Alcalába. Itt Soto dialektikáját, Albert fizikáját és a Magister Sententiarum művét tanulmányozta.⁷⁷

⁷⁷ Tehát Soto Domonkos Gondolkodástanát, Nagy Szent Albert Természetbölcseletét és Lombardiai Péter teológiáját (Liber sententiarum) forgatta.

8. Vád alatt. 1527 tavaszán

Apostolkodik Alcalában. – Gyanúsítások. – Kihallgatás. – Felmentik – Újabb vádak. – Börtönben. – Ártatlansága kiderül.

57. Alcalái tartózkodása alatt a lelkigyakorlatok adásában és a keresztény tanítás magyarázásában is gyakorolta magát, és eredményesen munkálta általuk Isten dicsőségét, mert számosan jobban megismerték, és megkedvelték a lelki dolgokat. Másokat különféle kísértések leptek meg, az egyik pl. nem tudta magát megostorozni; valahányszor tenni akarta, úgy érezte, mintha megfogná valaki a kezét. Még más hasonló dolgok is előfordultak, melyek sok mende-mondára adtak alkalmat a nép között. Elősegítette e hírek terjedését az a nagy csődület is, mely mindenütt támadt, ahol a keresztény tanítást magyarázta.

Nemsokára Alcalába érkezése után megismerkedett Don Diego de Eguíával,⁷⁸ aki könyvnyomtatással foglalkozó testvérének alcalái házában lakott, és aki minden szükségessel el volt látva. Mindketten alamizsnájukkal segítették, hogy támogathassa a szegényeket, sőt Diego a Zarándok három követőjét is befogadta házába. Egyik nap megint fölkereste, és néhány ínséges fölsegítésére alamizsnát kért tőle. Don Diego kijelentette, hogy pénze ugyan nincs, de kinyitott egy szekrényt, melyben különféle dolgokat tartott, s színes ágyneműt, néhány gyertyatartót és hasonló tárgyakat adott át neki. A Zarándok mindezeket lepedőbe csomagolva a vállára vette, eltávozott, és a szegények közt kiosztotta.

58. Amint már följebb említettük, sokféle hír keringett a környéken az Alcalában lejátszódó eseményekről. Az egyik így beszélt, a másik megint másképp. A dolog híre a toledói vizsgálóbírók fülébe is eljutott, kik Alcalába jöttek. Vendéglátó gazdája figyelmessé tette a Zarándokot rájuk, és közölte vele, hogy a nép általában csak „zsákruhásoknak”⁷⁹ és – úgy hiszem még, – „fölvilágosodottaknak”⁸⁰ nevezi őt és társait; s talán még kárpadra is vonják őket. Valóban mindjárt vizsgálni kezdték életmódjukat, és megindították a bírói eljárást, de azután dolguk végezetlen visszatértek Toledóba, még csak meg sem idézték őket. A vizsgálat folytatását Figueroa⁸¹ érseki helytartóra bízták, aki most a császár udvarában él.⁸² Néhány nap múlva maga elé idézte őket, és közölte velük, hogy a vizsgálóbírák megvizsgálták életmódjukat, és bírói eljárást indítottak ellenük, de ő sem tanításukban, sem életmódjukban semmi hamisat sem talált, azért semmi akadály sincs annak, hogy ezután is úgy tegyenek, mint eddig. Mivel nem szerzetesek, nem illő, hogy egyforma ruhában járjanak. Jobbnak látja, sőt meg is parancsolja, hogy e kettő – eközben a Zarándokra és Arteagára mutatott – fekete ruhát, a másik kettő pedig, Calisto és Cáceres, barnát viseljenek; a kis János, aki francia származású volt, úgy maradhat, ahogy van.⁸³

59. A Zarándok kijelentette, hogy eleget tesznek a parancsnak, és megjegyezte: „De nem tudom, hogy mit használnak majd ezek a vizsgálatok. A minap is egyik pap azért nem akarta

⁷⁸ Don (úr) Diego (Jakab) de Eguía később csatlakozott a Társasághoz és Szent Ignác gyóntatója volt. Meghalt 1556 júniusában. A nyomdász neve Mihály volt; István nevű testvére mint laikus fráter élt a Rendben. – Vö. Feder 129 és Jablonkay I s II számos helyén.

⁷⁹ Spanyolul: los ensayalados; sayo = hosszú, bő és gombnélküli zubbony. Ruhájuk színe világosszürke volt.

⁸⁰ Spanyolul: los alumbrados (illuminatus), rajongó és titkos felekezet tagjai, kik álmiszticizmusnak hódoltak; a későbbi protestáns quietista szekta előfutárai. – Jablonkay I 126.

⁸¹ Figueroa János, az alcalái társaskáptalan tagja volt.

⁸² V. Károly német császár és spanyol király.

⁸³ Ignác első társai ezek voltak: Saa Kallisztus (Calisto), De Arteaga János (Juan), De Cáceres Lupus (Lope) és az ifjú Reinalde János, akit a többiek Jánoskának (Juanico) neveztek. – Feder 130.

egyikünknek nyújtani a szentáldozást, mert minden nyolcadnapon áldozott, és velem is akadékoskodnak. Tudni óhajtanók, hogy találtak-e tanításunkban valami eretnekséget.” „Nem, válaszolta Figueroa, mert ha találnának ilyesmit, akkor megégetnének titeket.” „Önt is megégetnék, viszonzotta, ha rábizonyulna az eretnekség.”

A parancsnak engedelmeskedve átfestették ruhájukat. Újabb 15 vagy 20 nap múlva megtiltotta Figueroa a Zarándoknak, hogy mezítláb járjon; meghagyta neki, hogy húzzon csak megint cipőt. Ugyanazzal a nyugalommal engedelmeskedett, mellyel az ilyen parancsokat máskor is teljesítette. Négy hónap múlva újra vizsgálatot indított ellenük az említett Figueroa. Az alkalmat erre a szokott okok mellett még – úgy vélem – az a tény szolgáltatta, hogy egy főrangú férjes nő megkülönböztető tisztelettel viseltetett a Zarándok iránt, és reggelenként, hogy föl ne ismerjék, az Alcalá de Henaresben dívó szokás szerint lefátyolozottan sietett a kórház felé, belépése után levette a fátyolt, és a Zarándok szobájába ment. Társainak ekkor sem történt bántódásuk, még csak meg sem idézték őket, és ítéletet sem hoztak ellenük.

60. Újabb négy hónap múlva, mikor már a kórházon kívül egy házikóban lakott, egyszer csak poroszló jelent meg lakása ajtaja előtt, kiszólította, és így szólt hozzá: „Gyere csak utánam!” Miközben a börtönbe zárta, mondotta neki: „El ne távozzál innen, míg valami más meghagyást nem kapsz.” Ez tavasszal történt. Fogsága nem volt szigorú, azért sokan jöttek látogatására, különösen gyóntatója.⁸⁴ Úgy tett, mintha szabadlábban volna: magyarázta a keresztény tanítást és lelkigyakorlatokat adott ... Sem védőt, sem ügyészt nem akart fogadni, jóllehet sokan ajánlkoztak. Különösképpen De Cardenas Teréz asszonyra⁸⁵ emlékszik, akit valaki látogatására küldött, és aki gyakran felajánlta szolgálatát kiszabadítására. De ő nem fogadta el az ajánlatot, és mindig csak azt mondotta: „Az, aki végett ide kerültem, ki is fog innen szabadítani, ha neki úgy látszik jónak.”

61. Már 17 napja volt a börtönben, anélkül, hogy kihallgatták vagy fogságának okát vele tudatták volna. Ekkor végre fölkereste őt Figueroa a börtönben, sok dolog után érdeklődött nála, és megkérdezte, hogy megtartatja-e másokkal a szombatot; ismeri-e azt a két szóban forgó asszonyt, az anyát és leányát.⁸⁶ Igennel felelt. **(61.)** Vajon tudott-e útjukról, mielőtt azok elindultak. Nem, felelte ő, s arra az esküre hivatkozott, melyet letett. Ekkor az érseki helytartó látható örömmel tette vállára a kezét, és mondotta: „Pedig éppen ez az oka, amiért ide kerültél.”

Azok között, akik a Zarándokat hallgatni szokták, volt két özvegy, az anya és leánya. A leány még nagyon fiatal, és szép volt. Mindketten meglehetősen előrehaladtak a lelki életben, különösen a leány, s pedig oly fokban, hogy előkelő származásuk ellenére is gyalog zarándokoltak el Jaénbe, Veronika kendőjének⁸⁷ megtekintésére. Lehet, hogy még élelmüket is úgy koldulták, de mindenesetre egyedül tették meg a zarándokutat. Ez az eset sok szóbeszédre adott alkalmat Alcalában. Dr. Ciruelo,⁸⁸ a két nő gyámja, azt hitte, hogy a Zarándok beszélte rá őket a vállalatra, s emiatt tétette fogságba.

Miután a fogoly megfontolta azokat a dolgokat, melyeket a helynök közölt vele, így szólt: „Kívánja-e, hogy részletesebben szóljak az ügyről?” „Igen,” hangzott a válasz. „Akkor tudja

⁸⁴ Miona Emmanuel, később a Társasághoz csatlakozott.

⁸⁵ Enriguez Teréz, Gutierrez de Cardenas felesége, De Cardenas Bernardin, maquedai herceg anyja. – Monumenta 72.

⁸⁶ Del Vado Mária és leánya, Velázquez Lujza.

⁸⁷ Veronika állítólagos kendőjét XI. Gergely pápa (1370–78) ajándékozta Biedmai Miklós jaéni (Andaluzia) püspöknek. A templom, amelyben őrizték, keresett búcsújáráhely volt. – Monumenta 73.

⁸⁸ Ciruelo Péter, egyetemi tanár volt Alcalában. – Jablonkay I 129 k.

meg, mondotta a fogoly, hogy a két nő gyakran ostromolt avval a tervével, hogy együttesen bejárják az egész világot, s hol ebben, hol amabban a kórházban szolgálnak a szegényeknek. Tekintve a leány fiatal korát és szépségét, mindig lebeszélni törekedtem őket, és ismételten mondtam nekik, ha már annyira vágyódnak a szegények látogatására, úgy Alcalában is van rá alkalmuk, és a betegekhez kísérhetik a legméltóságosabb Oltáriszentséget.”

Miután a beszélgetést befejezték, és a hallottakat írásba foglalták, Figueroa és a vele lévő jegyző eltávoztak.

62. Calisto ebben az időben Segoviában tartózkodott. Mihelyt értesült a Zarándok elfogatásáról, azonnal hozzá sietett, jóllehet csak nemrégén épült fel súlyos betegségéből, és bezáratta magát hozzá a börtönbe. A Zarándok azt mondotta neki, jobban tenné, ha előbb a helynöknél jelentkeznek. Ez barátságosan fogadta, és kijelentette, megengedi neki, hogy a börtönbe mehessen, mert a Zarándoknak addig kell ott maradnia, míg azok a nők visszatérnek, látni akarja ugyanis, hogy igaznak mondják-e majd vallomását. Calisto csak néhány napig maradt a börtönben. Mikor a Zarándok látta, hogy rosszabbodni kezd még amúgy sem szilárd egészségi állapota, egy hű orvos barátja segítségével kieszközölte eltávolítását.

42 nap telt el a Zarándok fogságba vetésétől kiszabadulásáig.⁸⁹ Ekkor végre megjelent a bírósági jegyző a börtönben – a két jámbor nő közben már visszatért, – hogy felolvassa előtte a bíró ítéletét. Kijelentette, hogy ismét szabad. Úgy kell öltözniük, mint a többi tanulóknak; négy éven belül nem szabad hitkérdésekről előadást tartaniuk, míg többet nem tanulnak, mivel még nincs kellő jártasságuk a tudományokban. Még a Zarándok volt az, aki legtöbbet tudott közülük, de az ő tudása is nélkülözte a szilárd alapot. Különben is mindig ezt hangoztatta legelőször, ha vizsgálat alá vették.

63. Az ítélet kihirdetése után egy ideig bizonytalanságban volt, hogy mitévő legyen. Úgy látszott, hogy be akarják előtte csukni a kaput, mely a lelkekhez vezet, egyedül csak azért, mivel még nem tanult eleget. Végre úgy döntött, hogy fölkeresi Fonseca⁹⁰ toledói érseket, és ügyét teljesen rábízta. Elhagyta Alcalát; az érseket Valladolidban találta. Őszintén feltárta előtte az ügy lefolyását, és kijelentette, habár nem tartozik joghatósága alá, és nincs kötelezve, hogy ítélete szerint igazodjék, mégis utasításai szerint akar eljárni. Közben, mint mindenkit, őt is egyszerűen „önnek” szólította. Az érsek nagyon kegyesen fogadta, és mikor meghallotta, hogy Salamancába akar távozni, megjegyezte, hogy Salamancában is vannak barátai és kollégiuma;⁹¹ s amire csak szüksége volt, mindent rendelkezésére bocsátott. Távozása előtt négy skudit⁹² adatott neki.

⁸⁹ 1527. június 1-én szabadult ki.

⁹⁰ Alonso (Alfonz) de Fonseca y Azevedo.

⁹¹ Fonseca építette a Szent Jakab-kollégiumot szegény tanulók befogadására; ebben adott helyet Ignácnak. – Feder 130.

⁹² Háromféle spanyol skudit ismerünk: aranyból, ezüsből és rézből; Itt aranyskudiról van szó.

9. Bilincsekben. 1527. július–szeptember

Megérkezik Salamancába. – Új vádak. – A Domonkosrendűeknél. – Börtönben. – Fölmentik. – Elhatározza, hogy Párizsba megy.

64. Mikor Salamancába érkezése után egyik templomban imádkozott, meglátta egy jámbor asszony, és felismerte, hogy ő is a zarándokcsoporthoz tartozik; négy társa ti. már előtte érkezett a városba; megkérdezte tehát a nevét, azután pedig társai lakására vezette.

Még akkor, midőn kihirdették előttük az ítéletet, hogy tanulók módjára öltözzenek, a Zarándok kijelentette: „Midőn azt parancsolták, hogy más színűre festessük ruhánkat, megtettük, de ezt az új parancsot nem teljesíthetjük, mert új ruha vásárlásra nincs pénzünk.” Így a helynök maga gondoskodott számukra ruháról, kalapról és mindarról, ami a tanulók ruházatához tartozott. Ebbe a ruhába öltözve hagyták el Alcalát.

65. Salamancában a dömés Szent István-kolostor⁹³ egyik szerzeteséhez járt gyónni. Megérkezése után 10–12 napra így szól hozzá gyóntatója: „Házunk Páterei beszélni óhajtanak önnel.” „Isten nevében,” felelte ő. „Úgy lesz jó, ha vasárnap eljön hozzánk ebédre. De előre figyelmeztetem, hogy sok mindent akarnak öntől megtudni.”

Vasárnap megjelent náluk Calistóval együtt. Étkezés után az alperjel⁹⁴ – a perjel távol volt, – a gyóntató és – úgy emlékszem – még egy másik szerzetes kíséretében egyik kápolnába vezette őket. Itt nagyon barátságosan arról kezdett beszélni, mennyi jót hallott már életükről és erkölcsükről, s hogy apostolok módjára járnak körül hirdetve az igét; s nagyon szeretnék, ha részletesebbet is hallanának e dolgról. Azután vallatni kezdte, hogy mennyit is tanult tulajdonképpen. „Mindannyiunk között még én tanultam a legtöbbet,” válaszolta a Zarándok. De azt is őszintén bevallotta, hogy milyen keveset tanult még, és mily gyöngé tudásának az alapja.

(65.) „Hát azután miről is prédikáltok?” „Mi egyáltalán nem prédikálunk, hanem bizalmasan beszélgetünk egyesekkel a lelki dolgokról, így pl. azzal a néhány emberrel étkezés után, kik asztalukhoz hívnak minket.” „Miféle lelki dolgokról beszélgettek? kérdezte a szerzetes, éppen azt akarjuk tudni.” „Majd erről, majd arról az erényről és gyakorlásának módjáról, viszonzta a Zarándok; máskor meg egyik vagy másik vétekről és elkövetésük káros voltáról.” „Nem vagytok tanult emberek, mondotta a szerzetes, és mégis erényekről és bűnökről merészeltek beszélni. E dolgról csak kétféle forrásból szólhattok: vagy tanulás útján szerzett tudásból vagy a Szentlélek felvilágosításából. Ámde a ti esetetekben nem lehet szó tudásról, tehát akkor a Szentlélek sugalmazásából beszéltek. Éppen azt akarjuk megtudni, amit a Szentlélektől nyertetek.” A Zarándok kissé meglepődött, s nem nagyon tetszett neki a szerzetes okoskodása. Rövid hallgatás után kijelentette, hogy fölösleges tovább beszélniük e dolgról. „Tehát most, mikor Erasmus⁹⁵ és más világcsalók tévedései mindenfelé szétterjednek, nem akard bevallani, hogy mit tanítasz?” vágott közbe a szerzetes.

66. A Zarándok kijelentette: „Páter, egyetlen egy szót sem fűzök a mondottakhoz, kivéve előljáróim előtt, kik kötelezhetnek erre.” Még azelőtt kérdezte a szerzetes, hogy miért jár Calisto ilyen ruhában. Rövid köntöst, a fején nagy kalapot, kezében zarándokbotot és

⁹³ Az eredeti szöveg Szent János-kolostort említ, de téved. – Vö. Monumenta 75.

⁹⁴ Soto Péter; később V. Károly gyóntatója és a trienti zsinat egyik teológusa lett. – Jablonkay I 137.

⁹⁵ A humanista Rotterdami Erasmusnak sok követője volt Spanyolországban, kik élesen támadták mesterük ellenfeleit.

lábszára feléig érő védőt hordott ugyanis, s mivel amúgy is nagyon hosszú volt, annál alaktalanabbnak látszott. A Zarándok elmondta neki, hogyan tartották őket fogva Alcalában, és parancsolták meg nekik, hogy tanulók módjára öltözzenek; társa a nagy melegben egy szegény papnak ajándékozta ruháját. Erre a szerzetes foga között mormogott valamit, mutatva, hogy nem tetszik neki a dolog: „A szeretetet mindenkinek önmagán kell kezdenie.”

De térjünk csak vissza az elbeszéléshez. Mikor az alperjel egyetlen szót sem tudott kivenni a Zarándokból, így szólt: „Maradjatok csak itt; majd gondoskodunk róla, hogy mindent bevalljatok.” Erre az összes szerzetesek nagy sietséggel eltávoztak. A Zarándok kérdésére, akarják-e, hogy a kápolnában várjanak vagy másutt; maradjanak csak a kápolnában, felelte az alperjel. A szerzetesek minden ajtót bezárattak, és úgy látszik, a bírakkal tárgyaltak.

Három napon át mindketten a kolostorban maradtak, anélkül, hogy a bíróság rendelkezett volna felőlük. Együtt étkeztek a szerzetesekkel az ebédlőben. Szobájuk csaknem állandóan tele volt a látogató szerzetesekkel. A Zarándok mindig a szokott dolgokról beszélt. A szerzetesek között nézeteltérés támadt, mivel sokan nyíltan kimutatták jóindulatukat.

Három nap múlva értük jött egy jegyző, és a börtönbe vezette őket. Nem az alsó helységbe a gonosztevők közé zárták őket, hanem a felső zárkába, de itt is sok piszkot találtak, mert a börtön régi, és lakatlan volt. Fél lábuknál fogva közös láncra verték mindkettőjüket. A lánc 10–12 arasznyi volt, és a helyiség közepén álló cölöphöz erősítették. Ha az egyik elmozdult, a másiknak is mindig vele kellett mennie. Egész éjen át virrasztottak. Mikor másnap elfogatásuknak híre ment a városban, ágyat és minden szükségességet bőségesen küldöttek nekik a börtönbe. A Zarándok folytatta tevékenységét, amennyiben itt is Istenről beszélt, és így tovább.

Fölkereste őket Frías püspöki helynök⁹⁶, hogy külön is kihallgassa mindkettőjüket. A Zarándok átadta neki összes lelkigyakorlatos jegyzeteit, hogy megvizsgálta azokat. Kérdésére, hogy vannak-e társaik, igennel feleltek; és közölték vele, hogy hol laknak, kik a helynök hívására azonnal megjelentek előtte. Cácerest és Arteagát börtönbe zárták, míg a kis Jánost ismét szabadon bocsátották; ez később szerzetes lett. Az előbbi kettőt nem társaik mellé a felső helyiségbe zárták, hanem az alsó zárkába csukták, ahol a közönséges foglyok voltak. A Zarándok a jelen esetben még kevésbé akart ügyvédet vagy pártfogót maga mellé venni, mint egyébkor.

68. Néhány nap múlva négy bíró: Sanctisidoro, Paravinhas és Frías tanárok és Frías helynök⁹⁷ elé idézték a zarándokokat, kik már mind átnézték a Lelkigyakorlatok könyvét. Nemcsak a lelkigyakorlatokról, hanem sok minden másról is kikérdezték, így pl. a teológiából a Szentháromságról és az Oltáriszentségről, hogy lássák, miképp értelmezi ezeket a hitágazatokat. Mindenek előtt a szokott bevezetéssel mentegette magát, de miután a bírák fölszólították, hogy csak beszéljen, oly alaposan szólott, hogy semmi kifogásolni valót sem találtak szavaiban. Frías helynök, aki legbuzgóbb volt a vallásban, egy kánonjogi esetre nézve is kérdezte véleményét. Kényszerítették, hogy mindenre adjon feleletet, habár mindjárt kezdetben kijelentette, hogy nem tudja, mit tartanak erre nézve a hittudósok. Majd meg azt hagyták meg, hogy úgy magyarázza el az első parancsot, ahogy máskor is szokta. Hozzá is fogott, de oly sokáig időzött az első parancsnál, és oly alaposan szólott róla, hogy minden további kérdéstől eltekintettek.

Még mielőtt a lelkigyakorlatokra nézve kikérdezték volna, a könyv elején álló egyik ponton fönnakadtak, melyben arról volt szó, hogy mikor bocsánatos és mikor halálos véték

⁹⁶ Frías Vince a salamancai püspök, Bobadilla Ferenc, helynöke volt. – Monumenta 77.

⁹⁷ A három tanárt „doctores”, a helynököt pedig baccalaureus (spanyolul: bachiller) = a szépművészetek borostyánosa címmel említi az eredeti szöveg.

valamely gondolat. Azt kifogásolták, hogy döntött ebben a kérdésben, jóllehet még nem tanult teológiát. „Igaz-e vagy sem, ami ott áll, azt önök döntenek el. Ha nem igaz, ítélik el,” felelte nekik. A bírák eltávoztak onnan, anélkül, hogy elítéltek volna valamit.

69. A sok látogató között, akik beszélgetés végett fölkeresték a börtönben, egyik nap Mendoza Ferenc, a mostani burgosi bíboros is megjelent Frías helynökkel együtt. Mikor az előbbi barátságosan érdeklődött, hogy érzi magát a börtönben, s nem esik-e nehezére a fogság, így válaszolt: „Ugyanazt felelem, amit egy előkelő úrnőnek mondtam a mai napon, aki néhány vigasztaló szót intézett hozzám, mikor fogva látott. A következő módon szóltam hozzá: E szavaival bevallja, hogy nem kíván Isten iránti szeretetből fogságba kerülni. Oly nagy rossznak tartja a börtönt? Biztosíthatom, egész Salamancában nincs annyi bilincs és kaloda, hogy Isten iránti szeretetből még többet ne kívánnék viselni.”

Abban az időben történt, hogy a foglyok mind megszöktek a börtönből, csak a Zarándok és társa nem tartott velük. Midőn másnap reggel nyitott ajtó mellett és egyedül találták őket, mindenki nagyon épült rajtuk, és sokat beszélt róluk. S még aznap a szomszédos palotát jelölték ki számukra börtönül.

70. Már 22 napja ültek a börtönben, midőn elővezették őket, hogy közöljék velük a bírák ítéletét, mely így hangzott: Sem életükben, sem tanításukban nem találtak hamisat, ennek következtében folytathatják eddigi gyakorlataikat mind a hittan kifejtésére, mind a lelki dolgokról való beszélgetésre nézve, de azzal a korlátozással, hogy közben ne határozzák meg, ez halálos bűn, ez meg bocsánatos bűn, csak majd négy év múlva, ha már többet tanultak.

A bírák az ítélet kihirdetése után nagy jóindulatot tanúsítottak, mintegy jelezve, hogy szívesen látnák az ítélet elfogadását. A Zarándok kijelentette, habár nem fogadhatja el az ítéletet, mégis szerinte fog eljárni. Anélkül, hogy elmarasztalnák valamiben, lakatot tesznek a szájára, és akadályozzák, hogy képességéhez mérten segíthessen felebarátain. És jóllehet Frías tanár, ki nagy jóindulatot mutatott, rá akarta beszélni az elfogadásra, a Zarándok csak annyit ígért meg, hogy addig, míg a salamancai főpásztor joghatósága alatt áll, alkalmazkodni fog a parancshoz.

Miután kiengedték a börtönből, Istennek ajánlva ügyét azon kezdett gondolkozni, hogy mitévő legyen. Arra a következtetésre jutott, hogy továbbmaradása Salamancában nagy akadályokba ütköznék, mert úgy látta, azzal a tilalommal, hogy meghatározhassa, mi halálos vétek és mi bocsánatos bűn, elveszik annak a lehetőségét, hogy eredményesen munkálhassa a lelkek üdvösségét.

71. Elhatározta tehát, hogy Párizsba megy, és itt folytatja tanulmányait.

Mikor a Zarándok régebben még Barcelonában azon töprengett, hogy tanulásra adja-e magát és mennyi ideig, az egész kérdés azon fordult meg, vajon tanulmányai végeztével belépjen-e valamelyik szerzetesrendbe, vagy pedig a világban maradjon. Ha az a gondolata támadt, hogy belép valamelyik rendbe, akkor egyúttal zilált vagy laza fegyelmű szerzethez kívánt csatlakozni, mivel csak azért akart belépni, hogy ott még többet szenvedjen. Arra is gondolt, hátha általa küld az Úr az illető rendnek segítséget. Isten nagy bizalmat öntött belé, hogy az összes ráváró szidalmakat és bántalmazásokat könnyen fogja elviselni.

Salamancai fogsága idején sem lohadt le az a hő vágya, hogy a lelkek javát előmozdítsa, e célból többet tanuljon, néhány hasonló gondolkozású társat gyűjtsön maga köré, és a meglevőket megtartsa a jóban. Miután elhatározta, hogy Párizsba megy, megegyezett társaival, hogy ugyanazon a helyen, ahol vannak, várnak rá, ha eltávozik közülük, hogy utánanézzon, milyen lehetőséget talál tanulmányai folytatására.

72. Sokan a kiválóbb férfiak közül nagyon kérték, hogy ne menjen el, de semmit sem tudtak elérni. Kiszabadulása után 15–20 nap múlva egyedül kelt útra, s néhány könyvét egy kis számár vitte. Miután Barcelonába érkezett, összes ismerősei le akarták beszélni a háborús állapotok miatt veszedelmes franciaországi útról. Részletesen elmondottak neki néhány esetet, és többek között azt is állították, hogy a spanyolokat nyársra húzzák. De ő sohasem hagyta magát megfélemlíteni.

10. Párizsban apostolkodik. 1528. február–1529 nyara

A kezdet nehézségei. – Tanulmányait újra kezdi. – Szűkölködik. – Kéregető útra indul. – Lelkigyakorlatokat ad. – Üldözik. – Felebaráti szeretete. – Betegsége. – Első társai. – Későbbi sorsa.

73. A Zarándok egyedül és gyalog indult Párizs felé. A valószínűség szerint februárban érkezett Párizsba, és pedig az én számításom szerint 1528-ik vagy 1527-ik évben.⁹⁸ Mialatt Alcalában fogva tartották, született a spanyol trónörökös.⁹⁹ Ettől az időponttól kiindulva könnyen kiszámítható a korábbi évek eseményeinek ideje.

Párizsban egy nagyobb házban bérelt lakást, ahol néhány spanyollal élt együtt. Egy ideig még a régi nyelveket tanulta a Montaigu-kollégiumban.¹⁰⁰ Ennek az oka az volt, mert rábeszéltek, hogy túl gyorsan haladjon előre tanulmányaiban, s most úgy vette észre, hogy alapismeretei nagyon hiányosak. Újra együtt tanult a gyerekekkel. Közben a Párizsban dívó rendszerhez alkalmazkodott.

Röviddel Párizsba érkezése után egy kereskedő 25 aranyskudit fizetett neki még Barcelonában kapott váltójára. Az összeget átadta egyik vele lakó spanyolnak megőrzés végett. De ez a pénzt rövid idő alatt eltékozolta, és semmije sem volt, hogy visszatérítse, így esett meg, hogy a nagyböjt után a Zarándok pénz nélkül maradt, részint mert maga is költött, részint az előbb említett okból. Így azután koldulni kényszerült, és a házat is, melyben lakott, el kellett hagynia.

74. Fölvették az Aprószentek templomán túl épült Szent Jakab-ispotályba.¹⁰¹ Tanulmányai szempontjából ez a lakás nem felelt meg, mert a vendégház meglehetősen messze volt a Montaigu-kollégiumtól, s hogy még a kaput nyitva találja, esti harangszókor már otthon kellett lennie, s csak napfölkelte után mehetett ki; ennél fogva nem látogathatta az összes előadásokat. A másik gátló körülmény az volt, hogy alamizsnát kellett kéregetnie élete fenntartására. Mivel már öt év óta nem érzett gyomorbántalmakat, újból gyakorolni kezdte kemény vezekléseit és böjtjeit. Miután jó ideig ilyen életmódot folytatott a vendégházban, és a szükségeseket kéregetéssel teremtette elő, észrevette, hogy keveset haladt a tudományokban, és azon kezdett töprengeni, hogy mit tegyen. Láta, hogy egyes tanulók a kollégiumok tanárainak szolgálatába szegődtek, és emellett még idejük is maradt a tanulásra, elhatározta, hogy ő is hasonlóképpen cselekszik.

75. Eközben a következő módon képzelte el a dolgot, mely nagy vigasztalást szerzett neki: A tanárban magát Krisztust látja; az egyik tanulónak Szent Péter nevét, a másiknak Szent János nevét és a többieknek is egy-egy apostol nevét adja. „Ha azután a tanár parancsol valamit, azt gondolom; Krisztus parancsolja ezt, meg ezt; s ha valaki más parancsol, akkor azt mondom magamban, Szent Péter rendeli el ezt, meg ezt.”

Sokat járt-kelt, hogy találjon valakit, aki szolgálatába fogadja. Először Castro nevű tanuló társával,¹⁰² majd egy karthauzi szerzetessel tanácskozott, aki sok tanárt ismert, sőt még másoknál is érdeklődött, de hasztalan, mert nem talált olyant, aki fölfogadta volna.

⁹⁸ 1528. február 2-án érkezett Párizsba. – Jablonkay I 149.

⁹⁹ A későbbi II. Fülöp király 1527. május 21-én született Valladolidban.

¹⁰⁰ A kollégium Montaigu Péter laoni bíboros és püspöktől vette nevét, 1314-ben épült. – Vö. Jablonkay I 147.

¹⁰¹ A vendégház a Compostellába (Spanyolország) vonuló zarándokok befogadására épült. – Jablonkay I 151.

¹⁰² Castro már megszerezte a baccalaureus címet; az eredeti szöveg mindig: bachiller Castro címmel említi.

76. Midőn már semmiféle megoldást sem találtak, azt tanácsolta neki egy spanyol szerzetes, hogy az volna a legjobb, ha minden évben Flandriába utaznék, és két hónapot, vagy talán rövidebb időt, arra fordítana, hogy fölhajtsa a szükségeseket, melyek a következő évre lehetővé teszik számára a tanulást. Istennek ajánlotta a tervet, s nagyon megtetszett neki. A tanács szerint járt el. Minden alkalommal annyit hozott magával, hogy úgy-ahogy megélt belőle. Sőt Angliába is átkelt, és ott több alamizsnát kapott, mint más években összeszedni szokott.

77. Midőn először tért vissza Flandriából, a rendesnél nagyobb odaadással merült el a lelki beszélgetésekbe. Csaknem ugyanabban az időben három tanuló részesült általa a lelkigyakorlatok áldásaiban: Peralta Castro, aki a Sorbonne-hoz tartozott és Amador nevű vizcayai ifjú, aki a Szent Borbála-kollégiumban lakott.

Ezek az ifjak egészen új életmódot kezdtek. Mindenüket szétosztották a szegények között, sőt még könyveiket is eladták, és alamizsnát kéregetve járták be Párizst. A Szent Jakab-ispotályban szálltak meg, ahol azelőtt a Zarándok is lakott, s ahonnan a már említett okok miatt kiköltözött. Az eset nagy idegességet váltott ki az egyetemen, mivel a két előbbinek nagy tekintélye és neve volt. A többi spanyol nekitámadt a két magisternek; s mivel érveikkel és rábeszélőképességükkel sem tudták rávenni őket, hogy visszatérjenek az egyetemre, egyik nap fegyveresen jelentek meg náluk, és erőszakkal hurcolták el őket az ispotályból.

78. Visszavezették őket az egyetemre és megígértették velük, hogy csak tanulmányaik befejezése után gondolnak föltételeik megvalósítására. Castro később visszatért Spanyolországba, először Burgosban prédikált, majd később karthauzi szerzetes lett Valenciában. Peralta gyalog indult a jeruzsálemi zarándokútra, de kapitányi rangban szolgáló rokona Itáliában elfogta, és kieszközölte, hogy a pápa megparancsolta neki, hogy térjen vissza Spanyolországba. De ezek az események nem mindjárt akkor történtek, hanem csak néhány év múlva.

A Párizsban lakó spanyolok között nagy zúgolódás támadt a Zarándok ellen. Govea tanár¹⁰³ elhatározta, és nyíltan is kimondotta, hogy a Zarándokot, mint a tanulók elcsábítóját megvesszőzteti¹⁰⁴, ha a szent Borbála-kollégiumba teszi a lábát, mert a kollégiumában lakó Amadort bolonddá tette.

79. Az a spanyol, kivel a Zarándok kezdetben együtt lakott, és aki pénzét is elverte, anélkül, hogy visszafizette volna, eközben Rouenon keresztül visszaindult Spanyolországba. Midőn Rouenban az átkelésre várt, betegségbe esett. Betegségéről ama levél útján értesült a Zarándok, melyet az illető írt. Élénk vágya támadt, hogy látogatására odautazzék és segítségére legyen. Arra is gondolt, hátha rá tudja venni a találkozáskor, hogy elhagyva a világot egészen Isten szolgálatára szentelje magát.

Miközben¹⁰⁵ azon töprengett, hogyan valósíthatja meg szándékát, elhatározta, hogy Párizs és Rouen között lévő 28 mérföldnyi távolságot gyalog, mezítláb és étlen-szomjan teszi meg. Mikor imádságban keresett tanácsot ebben az ügyben, nagy félelem fogta el. Végre

¹⁰³ Dr. Govea Didák tanár a Szent Borbála-kollégiumot megvette, maga igazgatta, és 1526-ban III. János portugál király védelme alá helyezte. – Feder 131.

¹⁰⁴ Spanyolul: la haria dar una sala. – E büntetés abból állott, hogy a vétkesnek a kollégium egyik termében összegyűlt tanárok sorfala között kellett elvonulnia, miközben vékony vesszővel csupasz hátára ütöttek; a kollégium tanulói mint csendes szemlélők voltak jelen. – Genelli 145 k.

¹⁰⁵ Az eredetiben itt kezdődik az olasz szöveg.

Szent Domonkos templomába ment, és itt úgy döntött, hogy a jelzett módon teszi meg az utat. Eközben az a nagy aggodalma, hogy Istenkísértést követhet el, teljesen eloszlott. Másnap reggel, hogy korán indulhasson, idejében kelt föl. Öltözködés közben olyan félelem szállta meg, hogy már azt gondolta, képtelen lesz felöltözni. Még napfölkelte előtt elhagyta lakását és a várost. Félelme nem akart megszűnni és egészen Argenteuilig kínoztta. Ez a kis falu két mérföldnyire esik Párizstól Rouen irányában. Itt őrzik állítólag a mi Urunk köntösét.

Ilyen lelkiállapotban haladt a helységen keresztül, s miután egy magaslatra ért, félelme tünedezni kezdett, és oly nagy vigasztalás, lelki erő és vidámság lett úrrá fölötte, hogy a mezőn haladtában hangosan kezdett ujjongani és Istenhez fohászkodni. Miután e napon 14 mérföldnyi utat tett meg, egy szegény koldussal együtt kapott éjjeli szállást egyik ispotályban. Másnap az éjjelt egy szalmakazal tövében töltötte. Harmadnapra megérkezett Rouenba. Egész idő alatt elhatározásához híven semmit sem evett és ivott, és mezítláb gyalogolt. Rouenban megvizsgáltatta a beteget, és kieszközölte, hogy fölverték az egyik Spanyolországba induló hajóra. Salamancában lakó társaihoz: Calistóhoz, Cácereshez és Arteagához címzett ajánlóleveleket is adott neki.

80. Mivel nem akar később e társairól beszélni, itt mondja el további sorukat.

Míg a Zarándok Párizsban időzött, megegyezésük értelmében gyakran írt Calistónak, mily kevés a remény, hogy tanulmányai folytatására Párizsba jöhessen. De egyúttal Mascarenhas Eleonóra úrnőt is fölkérte, adjon Calistónak a portugál király udvarába szóló ajánlólevelet, hogy elnyerhesse az egyik alapítványi helyet Párizsban, melynek adományozása a portugál királytól függ. Eleonóra úrnő az utazásra háttal öszvért és az útiköltségek fedezésére pénzt adott Calistónak. Calistó föl is kereste a portugál király udvarát, de utána nem ment Párizsba, hanem Spanyolországba tért vissza, és egy jámbor úrnő kíséretében a császári Indiába utazott.¹⁰⁶ Később megint visszahajózott Spanyolországba. Másodszor is átvitorlázott ugyanabba az Indiába, ahonnan meggazdagodva érkezett spanyolföldre és nagy feltűnést keltett Salamancában mindazoknál, kik azelőtt ismerték.

Cáceres visszatért szülővárosába, Segoviába, és olyan életmódot folytatott, mely arra vallott, hogy elfelejtette előbbi föltételeit.

Arteaga előbb egy szerzetesjavadalom birtokosa lett, s miután a Társaság már megalakult Rómában, egyik indiai püspökségre emelkedett. Azt írta a Zarándoknak, hogy a Társaság valamelyik tagjának javára lemond róla. Miután elutasító választ kapott, püspökké szenteltette magát, és a császári Indiába távozott, ahol különös véletlen folytán múlt ki: midőn betegen feküdt, két üveg, üdítő folyadékot tettek eléje. Az egyik üvegben az orvos rendelte víz, a másikban vízből és higanyszublimátból készített mérges folyadék állott.

Tévedésből e másodikat nyújtották neki, és ez okozta halálát.

81. Midőn a Zarándok Rouenből visszatért Párizsba, megtudta, hogy Castro és Peralta esete miatt különféle hírek keringenek róla, és az inquisitor maga elé idézte. Nem várt, hanem azonnal az inquisitorhoz ment. Elmondta neki, hallotta, hogy kerestette. Mindenre kész, bármit kíván tőle, – az inquisitor Ori tanár,¹⁰⁷ domonkosrendű szerzetes volt, – s kéri, hogy gyorsan intézze el az ügyet, mivel Szent Rémy napján¹⁰⁸ meg akarja kezdeni a bölcséleti tanfolyam hallgatását. Szeretné, ha az ügy előbb befejeződne, hogy figyelmét egyedül tanulmányaira fordíthassa. De az inquisitor nem idézte többé maga elé, hanem csak azt mondotta, az igaz, hogy szóltak neki tetteiről, és így tovább.

¹⁰⁶ Az amerikai Nyugat-Indiába utazott, mely V. Károly birodalmához tartozott.

¹⁰⁷ Ori Máté; később Rómában is védte Ignácot ellenfele támadásával szemben. – Astrain I 366.

¹⁰⁸ Október 1-én, 1529-ben.

11. A párizsi egyetemi évek. 1529. október 1.–1535. március

Felsőbb tanulmányokban. – Ragályos betegség üt ki Párizsban. – Egyetemi fokozatokat szerez. – Újabb betegségek. – Haza készül.

82. Nemsokára elérkezett Szent Remig ünnepe, mely október elsejére esik, és megkezdte Pena János tanár bölceleti tanfolyamának hallgatását. Azzal az elhatározással látogatta az előadásokat, hogy addig szerzett társait megtartja a jóban, mivel már szilárdan eltökélték magukat az Úr szolgálatára, de nem néz újak után, hogy annál zavartalanabban folytathassa tanulmányait.

A tanfolyam előadásainak hallgatása közben ismét jelentkeztek azok a kísértések, melyek barcelonai tanulmányaiban is háborgatták. Valahányszor az előadásokat hallgatta, sok lelkes gondolat jutott eszébe, hogy miattuk nem tudott figyelni. Mikor észrevette, hogy nagyon lassan halad előre tanulmányaiban, fölkereste tanárát, és megígérte neki, hogy sohasem mulasztja el a tanfolyam hallgatását, míg legalább kenyeret és vizet talál élete fenntartására. Miután ezt az ígéretet letette, elhagyták a kelletlen időben jelentkező jámbor gondolatok, és később sem zavarták tanulmányaiban. Már ebben az időben sokat érintkezett Faber Péterrel és Xavier Ferencsel, kiket később lelkigyakorlataival rávett Isten szolgálatára.

Bölceleti tanulmányai ideje alatt nem üldözték úgy, mint azelőtt. Meg is jegyezte erre vonatkozólag Frago tanár:¹⁰⁹ Nagyon csodálkozik, hogy oly nyugodtan halad most a maga útján, és senki sem zaklatja. „Ennek az oka, felelte a Zarándok, mert senkivel sem társalgok lelki dolgokról. De fejezzük csak be a tanfolyamot, majd újra visszatérünk régi szokásunkhoz.”

83. Mialatt egymással társalogtak, hozzájuk jött egy szerzetes, aki megkérte Frago tanárt, hogy segítsen nekik új szállást keresni, mert abban a házban, ahol addig lakott, sokan meghaltak, úgy vélte, hogy pestisben. Éppen abban az időben kezdett a pestis Párizsban fellépni. Frago tanár a Zarándokkal együtt a ház megtekintésére indult. E betegség felismerésében járatos asszonyt is vittek magukkal, aki belépve a házba, kijelentette, hogy pestis van benne. A Zarándok is be akart menni. Midőn egy betegre akadt, vigasztalta és sebeit kezével simogatta. Miután kissé megvigasztalta, és lelket öntött bele, eltávozott onnan. Közben annyira fájni kezdett a keze, hogy azt hitte, pestisbe esett. E képzelődés annyira hatalmába kerítette, hogy addig nem tudott úrrá lenni felette, míg kezét gyors elhatározással szájába nem dugta és ott sokáig forgatta e szavak kíséretében: „Ha a kezed pestises, hadd legyen a szád is az.” Miután így tett, képzelődése megszűnt és keze nem fájt többé.

84. Midőn visszatért a Szent Borbála-kollégiumba, melyben akkor lakott és az előadásokat hallgatta, elmenekültek előle, és nem akarták beengedni a kollégium ama lakói, akik tudták, hogy megfordult a pestises házban. Ennek következtében néhány napig a kollégiumon kívül kellett tartózkodnia.

Szokás Párizsban, hogy a bölcelet harmadéves hallgatói a baccalaureus-fokozat¹¹⁰ elnyerésekor – amint mondani szokták – követ emelnek.¹¹¹ Mivel pénzköltséggel járt, a

¹⁰⁹ Frago Jeromos, aragoniai származású, Sorbonne tanára volt. Ignácot és Xaviert is tanította, †1537. – Monumenta 86.

¹¹⁰ A baccalaureus-fok volt a legelső akadémiai fokozat a régi egyetemeken. Az nyerte el, aki gondolkodástanból és természetbölceletről sikeresen kiállotta a vizsgálatot; második fokozat a licentiatus volt; a harmadik a magister-fokozat; aki ezt a fokozatot elérte, taníthatott a főiskolákon.

szegény tanulók nem nyerhették el a fokozatot. A Zarándok is habozott, hogy megszerezze-e a fokozatot vagy sem? Mivel nagyon ingadozott, és nem tudott határozni, úgy döntött, hogy tanárára bízta az ügyet. Midőn ez nagyon ajánlotta, hogy szerezze meg a fokozatot, megtette. Akadtak ugyan olyanok is, akik zúgolódtak miatta, legalább is az egyik spanyol, aki megjegyzéseket is tett.

85. Már akkor is nagyon sokat szenvedett Párizsban gyomra miatt. Minden 15-ik nap gyomorbántalmi voltak, melyek álló óráig gyötörték, és lázzal jártak. Egyszer 16–17 órán át fáj a gyomra. Ez abban az időben történt, mikor a bölcsellettanfolyam befejezése után néhány évig teológiát tanult, és már megnyerte társait. Betegsége mindjobban elhatalmasodott, orvosszert sem találtak rá, jóllehet sokfélével kísérleteztek. Az orvosok kijelentették, hogy csak a hazai **(85.)** levegő segíthet rajta. Társai is ugyanezt ajánlották neki, és állandóan erre kérték. Ebben az időben már közösen megállapodtak arra nézve, hogy mit fognak tenni a jövőben. Előbb Velencébe, innen Jeruzsálembe utaznak, és életüket a lelkek javára szentelik. Ha pedig nem engednék meg nekik, hogy Jeruzsálemben maradjanak, akkor visszatérnek Rómába, és Krisztus helytartója rendelkezésére bocsátják magukat, hogy ott alkalmazza őket, ahol saját ítélete szerint jobban munkálhatják Isten dicsőségét és a lelkek javát. Azt is elhatározták, hogy egy évig várnak Velencében átkelési lehetőségre. Ha egy év leforgása alatt nem hajózhatnának keletre, akkor a Jeruzsálemre vonatkozó fogadalmuk kötelező ereje megszűnik, és a pápához mennek, és így tovább.

A Zarándok végre engedett társai rábeszélésének, annál is inkább, mert ilyen megoldás mellett spanyol követői egyik-másik ügyét is elintézhette. Megegyeztek, hogy mihelyt egészsége megint helyreállt, társai ügyeinek elintézését veszi kezébe, majd Velencébe megy és ott vár rájuk.

86. Ez 1535-ben történt. A társaknak a megegyezés szerint 1537-ben Szent Pál megtérésének ünnepén¹¹² kellett volna elutazniuk, de a közben kitört háború miatt már 1536 novemberében elindultak.¹¹³

Midőn a Zarándok útra akart kelni, meghallotta, hogy bevádolták az inquisitornál, és pört indítottak ellene. Várt, de látva, hogy nem idézik meg, önként ment az inquisitorhoz, és közölte vele, amit hallott; továbbá, hogy Spanyolországba készül utazni, és hogy követői is vannak. Kéri, hozzon ítéletet. Az igaz, hogy bevádolták, mondotta az inquisitor, de ő semmi jelentőséget sem tulajdonít a dolognak. Egyedül lelkigyakorlatos jegyzeteit óhajtja látni. Miután átnézte, megdicsérte azokat, és kérte a Zarándokot, hogy adjon neki egy másolatot. Teljesítette kívánságát. Mindamellettt sürgetve kérte az inquisitort, hogy egészen a bírói ítélet kimondásáig tárgyalja le az ügyet. Mivel az inquisitor nem akart ráállni, közjegyzőt és tanukat véve maga mellé tért hozzá vissza, és jegyzőkönyvet vettetett föl a történekről.

¹¹¹ Olaszul: pigliare la pietra. Miben állott? Közelebről nem tudjuk. Az összefüggésből sejtjük, hogy valami bankett féle volt vele összekapcsolva, ami pénzbe került.

¹¹² Január 25.

¹¹³ November 15-én indultak el Párizsból. – Szent Ignác társainak névsora a következő: (Boldog) Faber Péter; Xavier (Xavéri) (Szent) Ferenc, India és Japán apostola; Laínez Jakab, a trienti zsinat teológusa és a Társaság második általános rendfőnöke; Salmerón Alfonz, jeles író; Bobadilla Miklós; Rodriguez Simon; Le Jay Kolos; Codure János; Broet Paschasius.

12. Ismét otthon. 1535. május–november

Hazaérkezik és ispotályba száll. – Apostolkodik. – Eredmények. – Társai ügyeit intézi. – Itáliába indul.

87. Ezek után egy kis lóra ült, melyet társai szereztek, és egyedül utazott hazája felé. Már útközben is jobban érezte magát. Midőn szülőföldjére érkezett, elhagyta az országutat, és egy magányos hegyi ösvényre tért. Rövid idő múlva két fegyveres férfival találkozott, kik szembe jöttek vele – az út rossz hírű a rablók miatt, – és elhaladtak mellette, de nemsokára visszafordultak és utána siettek. A Zarándok kissé félni kezdett. Megszólította őket, és megtudta tőlük, hogy bátyja szolgálai, kiket elébe küldött, mert valószínű, hogy a franciaországi Bayonnéból, ahol a Zarándokot ismerték, értesítették jöttéről. A két férfi előrement, ő pedig követte őket ugyanazon az úton. Röviddel azelőtt, hogy hazatért, szembejövő papokkal találkozott, akik mindenáron bátyja házába akarták vezetni, de nem tudták rávenni, hogy odaszálljon. Az ispotályba vonult, ahonnan alkalmas időben körüljárt a vidéken, hogy alamizsna után nézzen.

88. Az ispotályban lelki dolgokról beszélgetett mindazokkal, kik látogatására jöttek és Isten kegyelmével bőséges gyümölcsöt aratott. Mindjárt megérkezése után elhatározta, hogy naponkint oktatja a gyermekeket hittanra. Bátyja nagyon ellenezte a dolgot, és azt állította, hogy hasztalan fáradozik, mert senki sem fog megjelenni. Azt felelte neki, hogy egyetlen egy hallgatóval is megelégszik. Miután elkezdte a magyarázást, állandóan sokan látogatták, hogy meghallgassák. Még bátyja is ott volt.

A keresztény tanításon kívül vasárnapokon és ünnepeken a lelkek javát és üdvösségét előmozdító beszédek is tartott azoknak, kik több mérföldnyi távolságból jöttek, hogy meghallgassák. Fáradozásával sikerült elérnie, hogy néhány visszaélést megszüntettek, és Isten segítségével néhány dologban rendet teremtettek. Így pl. rávette az illetékes tisztviselőt, hogy a kártyajátékot büntetés terhe alatt eltiltotta.

A következő visszaélés is el volt terjedve azon a vidéken. A leányok mindig hajadonfőn jártak abban a tartományban, és csak akkor fődték be fejüket, ha már férjhez mentek. Számosan voltak olyanok, kik egyháziak és más férfiak ágyasai lettek és együtt éltek velük, mintha törvényesen is egybekeltek volna. Oly általános volt e visszaélés, hogy az ágyasok nem átallották nyíltan bevallani, hogy ez vagy az végett hordanak pártát. Mindenki tudta róluk, hogy közönséges ágyasok. E visszás állapot sok bajt szült. **(88.)** A Zarándok rábeszélte a helytartót, hogy törvénnyel szentesített büntetést szabjon azokra, kik bekötik a fejüket valamelyik férfi kedvéért, jöllehet nem hitvestársak. Ilyen eljárás mellett tűnni kezdett a visszaélés. A szegényügyben olyan rendeletet hozatott, mely lehetővé tette a rendezett szegénygondozást. **89.** Azt is elérte, hogy attól fogva háromszor, azaz reggel, délben és este Úrangyalára harangoztak, hogy a nép elvégezze imádságát, éppen úgy, mint Rómában.

Eleinte jól érezte magát, de később súlyosan megbetegedett. Fölépülése után elhatározta, hogy útra kel, és pedig pénz nélkül, hogy társai ügyét elintézzze. E szándéka nagyon felingerelte bátyját, mivel magára nézve szégyennek tartotta, hogy öccse gyalog akar utazni. Estére kelve a Zarándok kész volt annyit engedni, hogy a tartomány határáig bátyja és rokonai kíséretében lovon teszi meg az utat.

90. Midőn a tartomány határához értek, leszállott lováról, és semmit el nem fogadva Pamplona felé tartott, s innen Almazánba, P. Láinez szülővárosába, később Siguenzába és Toledóba, Toledóból Valenciába ment. Társai minde szülővárosaiban semmiféle ajándékot sem akart elfogadni, még akkor sem, ha nagyon sürgették is.

Valenciában beszélt Castróval, aki karthauzi szerzetes lett.¹¹⁴ Mikor hajóra akart szállni Genua felé, valenciai ismerősei kérték, hogy ne tegye, mert Barbarossa¹¹⁵ éppen a tengeren cirkál gályáival. Ámbár sok olyan dolgot beszéltek el, melyek elégségesek lettek volna, hogy félelmet keltsenek benne, de senki sem ingathatta meg elhatározásában.

¹¹⁴ A Val de Cristo nevű kolostorba lépett, mely Valencia mellett épült. – Monumenta 90.

¹¹⁵ Chaireddin Barbarossa hírhedt kalózvezér volt, Algier és Tunis fölött uralkodott; †1547. – Feder 133.

13. Itáliában. Az Úrnak szentelve. 1535. december–1537. őszig.

Bolognában megbetegszik. – Gyógyulása után Velencébe indul. – Lelkigyakorlatokat ad. – Társai megérkeznek, és Rómába mennek. – Pappá szentelés. – Szétoszlának Velence területére.

91. Fölszállt egy nagy hajóra: útközben óriási vihar tört ki, melyről följebb volt szó, mikor elmondotta, hogy háromszor lebegett életveszélyben.¹¹⁶

Miután megérkezett Genuába, Bologna felé vette útját. Útközben sokat szenvedett, különösen akkor, midőn eltévesztve az utat egy folyó mentén haladt, mely lenn a mélységben hömpölygött tova, míg az út magasán feküdt. Minél tovább haladt rajta, annál keskenyebb lett, s végre is annyira összeszűkül, hogy sem előre menni, sem visszafordulni nem tudott. Csúszva mászott előre jó-darabig, miközben nagy félelmet állott ki, mert mozgás közben állandóan a folyóba zuhanás veszélye fenyegette. Ez az út okozta életének legnagyobb testi megerőltetését. De végre is sikerült kijutni a veszélyből ... Mielőtt Bolognába lépett volna, kis deszkahídon kellett átkelnie, melyről leesett. A körülállók kinevették, midőn látták, hogy iszappal borítva és átázva mászik ki a vízből.

Bolognába érkezése után alamizsnát kezdett kéregetni, de semmit sem adtak neki, pedig bejárta az egész várost. Egy ideig még Bolognában maradt, mert beteg volt,¹¹⁷ később a szokott módon útra kelt Velence felé.

92. Velencében abban az időben lelkigyakorlatokat adott, és egyéb lelki foglalkozásokra szentelte magát. A legkiválóbb férfiak, kiknek lelkigyakorlatokat adott, a következők voltak: Contarini Péter,¹¹⁸ De Dottis Gáspár¹¹⁹ és egy Rocas nevű spanyol; még egy másik spanyolnak is adott lelkigyakorlatokat, kit Hoces baccalaureusnak¹²⁰ neveztek, s aki sokat érintkezett a Zarándokkal és a cettai püspökkel.

Jóllehet Hoces hajlott arra, hogy lelkigyakorlatokat végezzen, de nem tudta elszánni magát. Végre mégis csak belement. Három vagy négy nap múlva feltárta lelkét a Zarándok előtt, és bevallotta, hogy valamelyik ismerőse néhány dolgot mondott el neki, melyek miatt attól tartott, hogy lelkigyakorlatok közben hamis tanokra oktatja; néhány könyvet is hozott magával, hogy bennük keressen segítséget, ha el akarná csábítani. Nagy hasznára volt a lelkigyakorlat, s végül úgy határozott, hogy a Zarándok életmódját követi. Ő volt a társak közül az első, aki elhunyt.

93. Velencében újabb üldözést állott ki a Zarándok. Sokan azt állították, hogy képét Spanyolországban és Párizsban megégették. Annyira jutott az ügy, hogy bíróság elé is került, de az ítélet a Zarándok javára dőlt el.

A kilenc társ 1537-ik év elején érkezett meg Velencébe. Hamarosan szétoszlottak, hogy a különféle kórházakban szolgáljanak. Két vagy három hónap múlva Rómába indultak, hogy

¹¹⁶ Vö. a 33. szám alatt közöltekkel.

¹¹⁷ Gyomorbaja miatt hét napon át lázban feküdt. Jablonkay I 221.

¹¹⁸ Contarini Péter, Contarini Gáspár bíboros unokaöccse, később a ciprus-szigeti Baffo (Paphos) püspöke lett.

¹¹⁹ De Dottis Gáspár, jogtudós és Veralló Jeromos pápai követ velencei helyettese volt. 1554-ben kollégiumot alapított Lorettóban.

¹²⁰ Hoces (Hozes) Didák, málagi spanyol pap; Velencében csatlakozott Ignáchoz. – Feder 133.

jeruzsálemi útjukra megnyerjék a pápa áldását. A Zarándok Doktor Ortiz¹²¹ és z új theatinusbíboros¹²² miatt nem tartott velük. Társai 200–300 skudiról szóló váltóval tértek vissza Rómából,¹²³ melyet alamizsna gyanánt adtak nekik jeruzsálemi útjuk költségeinek fődözésére. Csak ebben a formában fogadták el a jótéteményt. Miután nem mehettek Jeruzsálembe, visszaadták a pénzt azoknak, akiktől kapták.

A társak ugyanaz mód tértek vissza Velencébe, ahogy elindultak, azaz gyalog, koldulásból élve, és három külön csoportra oszolva. Velencében fölvtették az egyházirendet azok, kik még nem voltak pappá szentelve. Az engedélyt a pápai követ, a későbbi Verallo bíboros adta hozzá, aki akkor Velencében tartózkodott. Önként fogadott szegénység címére szentelték őket, és mindannyian letették a tisztaság és szegénység fogadalmát.¹²⁴

94. Abban az évben egy hajó sem indult Keletre, mert a velenceiek szakítottak a törökökkel. A társak látva, hogy az átkelés lehetősége mindinkább eltolódik, azzal az elhatározással oszoltak széjjel Velence környékére, hogy megállapodásuk értelmében még egy évig várnak. Ha ekkor sem kelhetnének át a tengeren, Rómába mennek.

A Zarándok Faberrel és Láinezzal együtt Vicenzába távozott. A városon kívül egy házra akadtak, melynek sem ajtaja, sem ablaka nem volt. Itt aludtak azon a kevés szalmán, melyet maguk hordtak össze. Kettejük mindennap kétszer ment ki a házból, hogy alamizsnát gyűjtsenek a környéken, de oly keveset hoztak össze, hogy alig tudtak megélni. Rendesen kevés kenyérlevesel éltek, – ha egyáltalán volt valamijük, – melyet az készített el, aki otthon maradt. 40 napot töltöttek el ily módon, és imádságon kívül semmi egyébbe sem foglalkoztak.

95. A 40 nap letelte után megérkezett hozzájuk Codure János. Mind a négyen elhatározták, hogy most már prédikálni kezdenek. A város különböző helyeire mentek, ahol mind a négyen ugyanazon a napon és ugyanabban az órában kezdték el szónoklatukat. A népet úgy gyűjtötték maguk köré, hogy előbb hangos szóval hívták, majd kalapjukkal integetve szólították magukhoz. E beszédek nagy feltűnést keltettek a városban, és sokan buzgóbb életre szánták el magukat. Sőt a társak felsegítésére is bőségesebben adakoztak.

A Zarándok vicenzai tartózkodása idejében sok látomásban és csaknem állandó vigasztalásokban részesült. Éppen fordítva, mint Párizsban történt.

Különösen mikor Velencében a papszentelésre előkészült, majd később midőn misézni akart, sőt minden útja közben is olyan természetfölötti élményei voltak, melyekben manresai tartózkodása alatt részesült.

Midőn Vicenzában időzött, meghallotta, hogy egyik Bassanóban tartózkodó társa halálosan megbetegedett. Ebben az időben őt magát is láz gyötörte, de azért útra kelt, és oly gyorsan haladt előre, hogy a kísérő Faber nem tudta követni. Az úton bizonyosságot nyert Istentől, – s ezt Faberrel is közölte, – hogy társuk nem fog meghalni betegségében. Bassanóba érkezésük után a beteg nagy örömmel telt el és nemsokára fölépült.¹²⁵ Azután mindannyian visszatértek Vicenzába és egy ideig mind a tízen ott maradtak. Egyik-másikuk fölkereste a Vicenza környékén levő házakat, hogy alamizsnát kérjen.

¹²¹ Ortiz Péter dr. párizsi egyetemi tanár, V. Károly rendkívüli római követe. Párizsban Ignác ellenfele volt, de Rómában felkarolta társai ügyét. – Pastor V 389.

¹²² Caraffa János Péter, Theate (Chieti) leköszönt érseke, aki a theatinus rend egyik alapítója. Eleinte barátságot tartott Ignáccal, de később elhidegült tőle, és Rómában kedvezőtlenül nyilatkozott társairól. 1555–59. az Egyház feje IV. Pál néven. – Vö. Pastor VI 497.

¹²³ A pénzt részben maga III. Pál adta nekik, aki jóindulattal fogadta őket. – Pastor V 389.

¹²⁴ A papszentelés 1537. június 24-én ment végbe. Negusanti Vince arbei püspök szentelte fel őket. – Vö. Jablonkay I 251, Szent Ignác első miséjére nézve vö. Archivum Hist. S. J. 1 (1932) 100–104 II.

¹²⁵ Rodriguez Simon volt a beteg. – Vö. Jablonkay I 254 kk.

14. Az örök városban. 1537 ősz óta

A La stortai látomás. – Vihar közeledik. – Doktor Ortiznak lelkigyakorlatokat ad a montecassinói monostorban. – Hoces halála. – Üldözések. – Néhány alapítás.

96. Miután az év letelt, anélkül, hogy alkalmat találtak volna az átkelésre, elhatározták, hogy Rómába indulnak. A Zarándok is velük tartott, mert az a két befolyásos személy nagy jóindulatot tanúsított, mikor társai a megelőző alkalommal odautaztak, s látta, hogy aggodalma hiábavaló volt.

Hármas vagy négyes csoportokra oszolva vándoroltak Róma felé. A Zarándok Faberral és Láinezzal együtt ment. Ezen az úton különösen sokszor látogatta meg Isten.

Pappá szentelése után elhatározta, hogy egy évig vár első miséje elmondásával,¹²⁶ közben előkészül rá, és kéri a Boldogságos Szüzet, hogy ajánlja őt szent Fiának. Midőn egyik nap a Rómától néhány mérföldnyire fekvő templomban¹²⁷ imádkozott, lelke elragadtatott, és oly világosan látta, amint az Atyaisten Fiának, Krisztusnak ajánlotta, hogy nem merte többé kétségbe vonni, hogy a mennyei Atya valóban Fiának ajánlotta őt.

Én, e sorok írója, az esemény elbeszélése közben mondtam a Zarándoknak, hogy Láinez részletesebben mondja el a dolgot, úgy ahogy annak idején hallotta. Erre azt felelte, hogy minden, amit Láinez mond, igaz. Ő már nem emlékszik oly pontosan a részletekre, de azt biztosan tudja, hogy annak idején, mikor elmondotta neki, csak a szintiszta igazságot közölte vele.

97. Rómába érkezésük után mondtotta társainak, hogy az ablakokat nyitva látja. Azt akarta ezzel mondani, hogy sok ellenmondással találkozunk. Azt is mondtotta: „Szükséges, hogy vigyázzunk magunkra és asszonyokkal ne társalogjunk, legfeljebb akkor, ha jóhírűek.” Anélkül, hogy e tárgyról beszéltek volna, M. Ferenc¹²⁸ egyik asszony gyónását meghallgatta, sőt egyszer meg is látogatta, hogy lelki ügyeiben tanácsot adjon neki. Később az asszonyt teherben találták, de a mi Urunk úgy intézte, hogy a tettest megtalálták. Hasonló valami történt Codure János egyik lelki leányával is, akit egy férfi társaságában leptek meg.¹²⁹

98. Rómából Monte Cassinóra ment a Zarándok, hogy lelkigyakorlatokat adjon Doktor Ortiznak. Negyven napig maradt ott. Egyik napon látta Hocest, amint az égbe szállott.¹³⁰ A Zarándok ekkor bőségesen hullatta könnyeit, de nagy vigasztalást is érzett. Oly világosan látta az eseményt, hogy úgy véli, hazudnék, ha az ellenkezőjét állítaná. Monte Cassinóról magával hozta Strada Ferencet.¹³¹ Visszatérése után Rómában a lelkek javán fáradozott, – ekkor még egy szőlőben laktak a társak,¹³² – és különféle személyeknek ugyanabban az

¹²⁶ 1528 karácsony ünnepén, december 25-én, mondtotta első miséjét a római St. Maria Maggiore-bazilikában. – Jablonkay I 288.

¹²⁷ A helység neve La Storta; ma már egybeépült Rómával. A kis kápolna fölé P. Fonck Lipót S. J. kezdeményezésére templomot emeltek.

¹²⁸ Xavier Szent Ferenc.

¹²⁹ E két eset főlemlítésével lelkipásztori okosságra és óvatosságra inti követőit.

¹³⁰ Meghalt Páduában 1538. március 13-án.

¹³¹ (E) Strada Ferenc, spanyol, Caraffa bíboros apródjai közé tartozott; később jeles szónok lett, – Jablonkay I 268 kk.

¹³² Ignác és társai első lakása 1537 ősztől 1538 áprilisáig a Monte Pinción a Porta del Popolo és a Trinità dei Monti közelében volt Garzonio római nemes szőlőjében. Innen egy kisebb épületbe költöztek ideiglenesen, míg a Torre del Melangolo közelében levő tágasabb házba vonulhattak, s végre 1541-ben a Santa Maria della Strada-

időben lelkigyakorlatokat adott. Közülük kettő a St. Maria Maggiore-bazilika mellett, a harmadik pedig a Sixtus-híd közelében lakott.

Utána elkezdődtek az üldözések. Mihály¹³³ is kellemetlenkedett, és rossz híreket terjesztett a Zarándokról. De ez a kormányzó¹³⁴ elé idéztette őt; sőt megelőzően Mihály egyik levelét is megmutatta neki, melyben nagyon dicsérte a Zarándokat. A kormányzó kihallgatta Mihályt, és a vége az lett, hogy kiutasította Rómából.

Majd meg Mudarra és Barrera¹³⁵ kezdték őket üldözni. Azt híresztelték, hogy a Zarándok és társai szökve hagyták el Spanyolországot, Párizst és Velencét. De végre is mindkettőjüknek be kellett vallaniok a kormányzó és a pápai követ¹³⁶ jelenlétében, aki ekkor Rómában tartózkodott, hogy semmi rosszat sem mondhatnak erkölcsükről és tanításukról. A követ hallgatást rendelt el az egész ügyre nézve. A Zarándok nem fogadta el ezt a döntést, hanem kijelentette, hogy végső bírói ítéletet kíván. Ez sem a követnek, sem a kormányzónak nem tetszett, de még azoknak sem, kik jóindulatot tanúsítottak a Zarándok iránt. Midőn a pápa néhány hónap múlva visszatért, a Zarándok fölkereste őt Frascatiban, elébe terjesztette az okokat,¹³⁷ melyeket a pápa tudomásul vett, és meghagyta, hogy mondják ki az ítéletet. Így az ügy a Zarándok javára dőlt el.

A Zarándok és társai közreműködésével néhány kegyes mű jött létre: a hitjelöltek intézete, a Szent Márta-otthon, az árvaház és így tovább:

A többit M. Nadal¹³⁸ is elmondhatja.

templom mellett telepedtek le. Itt épült föl 1544-ben a Társaság első professzusháza, s később a híres Al Gesù templom. – Vö. Jablonkay I 265 kk.

¹³³ Xavier egykori párizsi szolgája; aki ugyanott Ignác élete ellen is tört. Be akart lépni a megalakuló Társaságba, de Ignác és társai nem fogadták be maguk közé. – Jablonkay I 274.

¹³⁴ Conversino Benedek püspök volt Róma kormányzója.

¹³⁵ Spanyol papok, nagy tekintélyük volt a pápai udvarban.

¹³⁶ Caraffa János Vince; III. Pál 1538 tavaszán Nizzába utazott, hogy V. Károly és I. Ferenc között békét közvetítsen, s csak júliusban tért vissza. Távollétében Caraffa helyettesítette. – Pastor V 197 kk.

¹³⁷ Ezekről az okokról szól 1538. dec. 19-én keltezett levelében. – Vö. Jablonkay I 276 kk.

¹³⁸ P. Nadal Jeromos.

III. rész: P. González Lajos S. J. zárószava

99. Miután a Zarándok már elbeszélte ezeket a dolgokat, október 20-án kérdezősködtem nála a lelkigyakorlatok és a rendalkotmány felől, mert hallani óhajtottam, hogy miképpen készültek. Azt mondotta, hogy a lelkigyakorlatokat nem egyszerre írta. Mindig csak néhány gondolatot jegyzett le, amelyeket saját lelkében megfigyelt és hasznosaknak tartott, és melyekről azt gondolta, hogy másoknak is javára válhatnak. Csak emiatt foglalta őket írásba, pl. hogyan lehet a lelkiismeretet a vonalazó módszer segítségével vizsgálni és több mást. A választás szabályait a hangulat és a benyomások változásainak megfigyeléséből merítette, melyeket Loyolában észlelt önmagán, mikor lába miatt betegen feküdt. Azt is mondta, hogy a rendalkotmányról majd este fog beszélni.

Ugyanaznap vacsora előtt a rendesnél is nagyobb összeszedettségre valló arckifejezéssel hívott magához, és kijelentette, hogy hangsúlyozni kívánja, mily szándékkal és keresetlen őszinteséggel közölte velem ez előbbieket. Azután a következőket mondotta: Teljes határozottsággal állíthatja, hogy már semmit sem fog ezután elbeszélni. Igaz ugyan, hogy sokszor megbántotta az Urat, mióta szolgálni kezdett neki, de halálos bűnbe sohasem egyezett bele. A lelki életben mindig előbbre haladt, és ha lelkét imádságai közben Istenhez emeli, könnyűszerrel teszi. Minden alkalommal és minden órában megtalálja Istent, ha hozzáfordul. Még most is sok látomásban van része, különösen olyanokban, amelyenéről följebb volt szó, melyekben Krisztust nap alakjában látja. Ez sokszor előfordul, különösen ha fontos ügyekről tárgyal. Az Úr így jelzi helyeslését.

100. Mise közben is sok látomása van. A rendalkotmány szerkesztésekor is gyakoriak voltak. Ezt annál biztosabban állíthatja, mert napról-napra följegyezte mindazt, ami lelkében végbement és az írást ismét megtalálta.¹³⁹ Az elég terjedelmes és teleírt füzetet megmutatta, néhány részt föl is olvasott belőle. Többnyire olyan látomások voltak, melyeket a rendalkotmány néhány pontjának megerősítésére kapott. Majd a mennyei Atyát, majd a Szentháromság, mindhárom személyét látta, majd meg a boldogságos Szüzet, aki egyik alkalommal közbenjárt érdekében, máskor pedig helyeslését fejezte ki. Különösen azoknál a döntéseknél történt ez, mondotta, melyek végett 40 napon át, és pedig mindig sok könnyhullatás között, naponként ajánlotta fel a szentmisét. A kérdés az volt, hogy legyenek-e a Rend templomainak jövedelmei és vajon a Társaság élhet-e velük.

101. A rendalkotmány szerkesztésekor követett eljárás módja a következő volt. Mindennap szentmisét mondott, miközben Isten elé terjesztette azt a kérdést, melyen dolgozott, és sikeres megoldásáért imádkozott. Imádság közben és mise alatt állandóan könnyezett.

Kifejeztem óhajomat, hogy szeretném megtekinteni a rendalkotmányra vonatkozó összes följegyzéseit. Kértem, hogy rövid időre bocsássa őket rendelkezésemre. De ő nem akarta megtenni.

¹³⁹ Ezt a naplót kiadták a Monumenta Historica S. J. sorozat 1934 elején megjelent és a rendalkotmány keletkezéséről, történetéről és forrásait ismertető kötetében: series III, tomus I.

Név- és tárgymutató

Adorján, VI. pápa
Alcalá
Aggályosság
Argenteuil

Barcelona
Bobadilla Miklós
Bollandisták
Borgia Szent Ferenc
Broet Paschasius
Burgos

Calisto, Saa
Chioggia
Ciprus
Codure János
Cogordan Pontius
Collegium Romanum
Contarini Gáspár
– Péter

De Arteaga János
De Cáceres Lupus
De Dottis Gáspár
De Eguía Jakab
De Govea Didák
Domonkos, Szent,
Domonkosrendűek
Du Coudray Hannibál

Egyetemi fokozatok
Etiópia

Faber Péter
Faria Boldizsár
Ferenc, Assisi Szent,
Ferrara
Flandria
Frías Vince
Füssly Péter

Genua
González Lajos

Hoces Didák

Ignác, Loyolai Szent, betegsége

- börtönben
- buzgósága
- gyógyulása
- hősiessége
- tanulmányai
- társai

Jeruzsálem

Karthauziak

Kísértések

Krisztus katonája

Laínez Jakab

Látomások

Le Jay Kolos

Lelki üresség

Lelki gyakorlatok

Lovagregények

Manresa

Megvilágosítások

Miona Emmanuel

Montserrat

Nadal Jeromos

Navarra

Navarrete

Olajfák-hegye

Ortiz Péter

Önmehtagadások

Pamplona

Pádua

Párizs

Polanco János

Rodriguez Simon

Róma

Roser Erzsébet

Rotterdami Erasmus

Salamanca

Salmerón Alfonz

Segovia

Spanyolország

Szentek élete
Szentföldön

Valencia

Valladolid

Velence

Vicenza

Visszaemlékezések alapgondolatai

– elmondásának ideje

– felosztása

– fordítása

– jelentősége

– jellemzése

– szövege

– története

Visszaélések megszüntetése

Vörös Torony

Xavier Szent Ferenc